

AMERSFOORT EN OMSTREKEN

Uitgave van de Nederlandse Genealogische Vereniging Afdeling Amersfoort en Omstreken
Jaargang 11 januari 2002 Nummer 1

De posterijen in Nederland

Verslag van de lezing door drs. M.P.M. Kleijnen op 16 oktober 2001

De heer Kleijnen is historicus. Hij heeft in archieven gewerkt en is thans werkzaam bij het museum voor communicatie in Den Haag.

Hij gaf een overzicht van wat er in het museum allemaal te zien is. Hieruit werd duidelijk dat het museum voor iedereen interessant is, maar in het bijzonder voor genealogen die voorouders hebben die bij de PTT gewerkt hebben. Het belangrijkste zijn ongetwijfeld de loopbaanstaten die vanaf 1830 tot en met 1960 bewaard gebleven zijn. Hierin vindt men een schat aan gegevens over de loopbaan van iemand met daarbij een opgave van de examens die werden afgelegd met vermelding van de resultaten, ziekmeldingen, strafvermeldingen, plaatsingen enz. Deze staten zijn voor iedereen te raadplegen, echter wel tegen betaling van enige tientallen guldens.

Spreker gaf een uitgebreid historisch overzicht van de postbezorging. Heel vroeger gebeurde dat met bodes, die voorzien van een bus waarin de brieven zaten, te voet grote afstanden overbruggen. Soms verplaatsten zij zich, als de afstanden te groot waren, te paard. Hiervoor werden vaak werkloze cavalieristen ingehuurd, die dikwijls een eigen paard bezaten. In Holland werd ook per boot gereisd. De declaraties van de bodes zijn voor een groot deel bewaard en te vinden in de stadsrekeningen die soms teruggaan tot de 13e of 14e eeuw. Gemiddeld maakten zij 20 tot 30 reizen per jaar. Het waren gelegenheidsbodes. Pas later ontstond de behoefte aan vaste tijden. Er kwamen ook afspraken tussen de verschillende steden zodat er langzaam een netwerk van vaste bodediensten ontstond. Toen het aantal poststukken toenam kwamen er karren in gebruik die door de paarden werden getrokken. Die karren werden steeds groter vooral aan het eind van de 19e eeuw. Maar toen begon ook het vervoer per trein voor zover er spoorlijnen bestonden uiteraard.

Aanvankelijk werd de post vervoerd in een hoekje van een personenrijtuig, maar later kwamen er aparte postwagens waarin de post ook gesorteerd werd. Dat sorteren was zwaar en onaangenaam werk en het regende dan ook klachten van het personeel. Er kwam een einde aan toen de treinen steeds sneller werden. In 1997 stopte het gebruik van treinen voor postvervoer helemaal. Het werd te duur; men kon goedkoper van auto's gebruik maken voor het vervoer van het ene sorteercentrum naar het andere.

Spreker vertoonde veel dia's van verschillende postkantoren, o.a. van oude kantoren in Amersfoort. Hij toonde ook een dia van een kist met geretourneerde post. Er be-staan in Nederland nog twee van zulke kisten: een in Den Haag en een in Doesburg.

Verder waren er dia's van de apparatuur die bij het sorteren, afstempelen enz. werd gebruikt.

Spreker vertelde voorts in het kort iets over de telegraaf. Die geschiedenis begint bij de spoorwegen. De bestaande verbindingen van station naar station werden veel door handelaren gebruikt om gegevens over veilingen door te seinen. Al snel kwamen er verbindingen op palen en omstreeks 1900 werd begonnen met het ondergronds brengen van de verbindingen.

Alleen de grotere steden hadden een telegraafkantoor. Als vanuit een kleinere plaats een telegram werd aangeboden, werd dat per telefoon doorgegeven aan het dichtstbij-zijnde telegraafkantoor. Vandaar ging het bericht dan naar het kantoor dat het dichtst bij de plaats van bestemming lag. Het laatste stuk ging dan weer per telefoon. Voorwaar een omslachtige manier.

Tot slot liet spreker nog een aantal dia's zien die betrekking hadden op het telefoonverkeer. Hij kwam echter duidelijk in tijdnood zodat er niet genoeg tijd was om hier veel dieper op in te gaan. Al met al kregen de aanwezigen een goed beeld van de geschiedenis van de posterijen en werd er duidelijk belangstelling gewekt voor het museum voor communicatie in Den Haag.

De archieven van de waterschappen: bronnen van historische kennis

Verslag van de lezing door de heer drs. H. Buijks op 21 november 2001.

De heer Buijks is streekarchivaris van Brabant Noord-Oost en tevens archivaris van het waterschap De Maaskant. De meeste bezoekers van zijn archief zijn bezig met een genealogisch onderzoek en hopen dat de waterschapsarchieven hen verder kunnen helpen, een wens die heel vaak vervuld wordt, zij het na de nodige inspanning en veel geduld. Spreker begon zijn lezing met het tonen van enige dia's waarop te zien was welke gebieden onder water zouden komen te staan als er geen dijken waren. Hierbij viel op dat het Eemdal niet risicovrij is. Het is namelijk niet zo dat alleen gebieden, die onder de zeespiegel liggen, gevaar lopen. Ook gebieden die drie à vier meter boven NAP liggen lopen een zeker risico. De Gelderse Vallei lijkt

redelijk veilig. De dorpen in het noorden van Brabant zijn veelal ontstaan op oeverwallen of rivierduinen. Het dorp Linden bij Cuijk dat op een rivierduin is gebouwd, is een mooi voorbeeld. Om de kerk van Rosmalen te bereiken moet men zelfs een trapje op.

Het water is echter niet alleen onze vijand, maar kan ook onze vriend zijn. Veel rivieren waren eeuwenlang de beste verkeerswegen en het is nog steeds aangenaam om langs een rivier te wonen. De Hollandse Waterlinie was geruime tijd een belangrijke bondgenoot tegen vijandelijke legers.

Maar de waterschappen houden zich het meest bezig met het water als vijand. In West-Nederland begon men in de tiende eeuw met het bouwen van dijken. In Friesland werden al veel eerder dijken gebouwd hetgeen men meent te mogen concluderen uit het feit dat vorig jaar bij Peins een stuk zeedijk van veertig meter werd ontdekt dat ongeveer 2000 jaar geleden moet zijn gebouwd.

De turfwinning in laagveengebieden in o.a. West-Nederland gaf problemen met de ontwatering. Er ontstond een landschap met smalle kavels en slootjes. En natuurlijk moesten er maatregelen genomen worden tegen het buitenwater zoals in onze regio tegen de Zuiderzee en de Eem. Aanvankelijk was dit een zaak van de afzonderlijke dorpsbesturen, maar dat kon alleen zolang de dorpsbewoners zelf eigenaar en gebruiker van de grond waren. Later in de Middeleeuwen waren sommige boeren pachters van de grond en woonden de eigenaren in de stad, zodat niet alle leden van de dorpsgemeenschap dezelfde belangen bij de grond hadden. En dat terwijl ontwatering en waterkering gezien moest worden als een belang van de gezamenlijke geërfden, die dus niet meer vertegenwoordigd werden door het dorpsbestuur. Bovendien vroegen dijken en andere waterbouwkundige kunstwerken zoals dammen en sluizen specifieke bestuurlijke oplossingen, die bindend waren voor een groter gebied.

Er kwamen bovendorpse samenwerkingsverbanden, al dan niet in samenspraak met de landsheer, dat wil zeggen de hertog, de graaf of de bisschop. Zo ontstond er een lap-pendeken van kleine waterschappen, terwijl er ook dikwijls van overlap sprake was.

Al vanaf de twaalfde eeuw waren er in West-Nederland locale en regionale waterschappen (heemraden), de rest van Nederland volgde later. De eerste aantoonbare waterschapsactiviteiten in Brabant dateren van 1307 (Grave). In 1309 kwam het eerste 'echte' waterschap: Polder van Eygen. Dat was eerder dan in Gelderland.

Op het Hoogland ten noorden van Amersfoort kregen de geërfden vanaf de Lijsmaat neerwaarts tot en met Wederhorst uit Amersfoort toestemming tot het aanleggen en onderhouden van een dijk vanaf de Enge onder Niergraft. Opvallend is hier dat die toestemming van Amersfoort moest komen.

Vaak speelde ook een bisschop een rol. Zo hadden burgers van Amersfoort, Eembrugge, Zeldert, de Haar en Duist vrijwillig een zeedijk bij Spakenburg aangelegd op verzoek van bisschop Frederik van Blankenheim. Zij werden vrijgesteld van onderhoud en schouw, waarmee het Land van Bunschoten werd belast.

De waterschappen werden steeds verder ontwikkeld en geprofessionaliseerd. In 1798 werd Rijkswaterstaat opgericht. Het ontwikkelde zich tot een machtig ministerie dat niet alleen water maar ook de gehele ruimtelijke ordening onder zijn hoede heeft. Na 1848, mede tengevolge van de wijziging in de staatkundige indeling ingevoerd door Thorbecke, werden er vele nieuwe waterschappen door de provincie ingesteld.

Aanleiding was steeds de noodzaak tot regulering van de waterstanden in riviertjes en beken, vooral vanwege de landbouw (ontginningen vereisten ontwatering).

Onze regio kreeg pas echt aandacht na aanleg van de Afsluitdijk, waardoor de Zuiderzee definitief geen zee meer was. Er kwam een betere beheersing van de waterstand in de Eem en het Valleikanaal werd gegraven.

Rijkswaterstaat kreeg er in 1950 een belangrijke nieuwe taak bij: zuivering van het oppervlaktewater. Deze taak leidde landelijk tot schaalvergroting en concentratie van de waterschappen. Hun aantal werd van enige honderden teruggebracht tot nog geen honderd.

Er zijn een groot aantal bronnen voor onderzoek van ons gebied. In het gemeentearchief van Amersfoort bevindt zich een serie inventarissen (1997) van mevrouw Mijns-sen-Dulith, die gegevens betreffende het waterschap Vallei en Eem bevat.

Van Eemnes bestaan nog enkele ban(werks)boeken: leggers van onderhoudsplichtigen, dijken, waterlopen (18e -19e eeuw). Voorts kan vermeld worden van Heemschap Bunschoter Veen- en Veldendijk omslag en gadering van zeedijkgeld met leggers en kaarten uit de 17e - 19e eeuw die aansluiten op de gegevens van het kadaster. Ook zijn er nog aardgeldboeken van 1664-1888 voorhanden, waarin betaalde vergoedingen voor uitgegraven aarde staan vermeld. Van onze regio zijn, vergeleken met Brabant, weinig schouwregisters bewaard. Wel vinden we hier veel rekeningen.

Spreker besloot zijn lezing met het vertonen van veel dia's over verslagen, cedullen, rekeningen enzovoorts van zeer oude datum. Het was een zeer boeiende avond. Opvallend was dat de heer Buijks, hoewel werkzaam in Oss, de moeite had genomen in de gegevens van onze regio te duiken. Er zullen weinig sprekers zijn die zich zo uitgebreid op een lezing voorbereiden. De aanwezigen waren hem daar dan ook duidelijk dankbaar voor.

Genealogie en DNA (door Hans Simonis)

Bron: Genealogisch blad Veluwe 2001 No 2

Door de vele publicaties van de laatste tijd zijn we allemaal redelijk goed op de hoogte van de mogelijkheden van het gebruik van DNA. Meestal heeft dat betrekking op criminele activiteiten. Was deze inbreker, moordenaar of verkrachter op enig tijdstip in de buurt van het slachtoffer? Soms zijn vaderschapszaken aan de orde. Is deze man nu wel of niet de vader van dit kind?

En met die laatste categorie begint eigenlijk de verbinding tussen DNA en genealogie. In een programma als Spoorloos wordt regelmatig van DNA-onderzoek gebruik gemaakt om een eventuele verwantschap tussen de zoekers en de gezochte aan te tonen. In mijn eigen stamboom komt een vrouw voor die, toen ze al over de veertig was, van haar moeder te horen kreeg dat de man die ze altijd als haar vader had beschouwd, niet verantwoordelijk was voor haar conceptie en dat haar biologische vader een antiquair uit een naburig dorp was. Ze heeft dit door DNA-onderzoek laten bevestigen en stond erop dat het ook in de stamboom zou worden vermeld. Uiteraard is dat gebeurd.

Door een 'neef' (twaalfde graad, geloof ik) in Amerika, werd mij onlangs een exemplaar toegezonden van het blad The New Yorker; met daarin een artikel dat met de relatie tussen genealogie en DNA te maken heeft.¹ In dit artikel schrijft de Amerikaanse journalist John Seabrook over zijn zoektocht naar zijn (Britse) voorvaders. Naast een redelijk interessant en ook wel amusant verhaal over die tocht, doet hij ook verslag van een poging om - door middel van DNA - erachter te komen of hij verwant is aan een bepaalde, zeer rijke, familie Seabrook in South Carolina. Omdat vooral de gegevens over het gebruik van nieuwere DNA--technieken bij een dergelijk genealogische onderzoek mij interessant leken, heb ik een korte samenvatting van dit artikel gemaakt, aangevuld met gegevens van enkele Internet-sites over dit onderwerp.

De mannelijke lijn

Tot voor enkele jaren was het mogelijk met DNA een verwantschap aan te tonen tussen personen die één of hooguit twee generaties uit elkaar lagen, maar het werkte beslist niet als je een karakteristieke genetische overeenkomst wilde aantonen tussen personen die in tijd veel verder - misschien wel honderden jaren - van elkaar verwijderd waren. Dat komt omdat gedurende de vorming van sperma bij de man en eicellen bij de vrouw, de in paren bij elkaar horende chromosomen naar believen DNA kunnen uitwisselen, een proces dat bekend staat als 'recombination'. Er is echter één chromosoom, het Y-chromosoom dat alleen bij mannen voorkomt, dat deze veranderingen niet ondergaat en in essentie gedurende generaties onveranderd blijft - enkele zeer kleine mutaties daargelaten. En aangezien Y-chromosomen altijd en in onze Westerse cultuur achternamen vrijwel altijd in de mannelijke lijn worden doorgegeven, hebben genealogen nu de mogelijkheid om het 'archief' in onze genen te vergelijken met de archieven 'op papier' en die eerste te gebruiken om eventuele gaten in de laatste te overbruggen. Zo heeft in 1997 bijvoorbeeld een slimme amateur-genealoog² beseft dat een Y-chromosoomtest een genealogische 'strijdvraag' kon helpen beslissen: de vraag of de Amerikaanse president Thomas Jefferson inderdaad een kind had verwekt bij zijn slavin Sally Hemings. Tests waarbij de Y-chromosomen van mannelijke afstammelingen van Sally Hemings werden vergeleken met de Y-chromosomen van bewezen nazaten van Jefferson, toonden aan dat er een grote mate van waarschijnlijkheid was dat de jongste zoon van Sally Hemings in feite een Jefferson was.

Maar een nog sprekender voorbeeld van de mogelijkheden van op Y-chromosomen gebaseerde familiegeschiedenis werd vorig jaar gegeven door Dr. Bryan Sykes, een professor in de menselijke genetica aan de Universiteit van Oxford, en door diens collega Catherine Irvén. Zij verzamelden DNA-materiaal van achtenveertig mannelijke personen met de naam Sykes die - voor zover de testpersonen zelf wisten - niet aan professor Sykes of aan elkaar verwant waren. Bij het bestuderen van de Y-chromosomen van deze mannen ontdekte professor Sykes tot zijn verwondering dat er een zeer duidelijke Sykes 'handtekening' aanwezig was op de Y-chromosomen van eenentwintig van deze personen. Vier anderen waren slechts één mutatie van die eenentwintig verwijderd. In een rapport dat professor Sykes over dit onderzoek schreef³ zegt hij dat het afwijkende Y-chromosoom bij de overige testpersonen waarschijnlijk te wijten is aan adopties of aan een 'non-paternity-event' (daarover straks iets meer).

De vrouwelijke lijn

Y-chromosoom-analyse is - zoals gezegd - alleen toepasbaar op mannen, maar sinds enige tijd is er ook een ander type DNA-test, dat voorouders in de vrouwelijke lijn kan opsporen. Deze test gebruikt zogenaamd mitochondriaal DNA. Dat is DNA in de mitochondria, de 'helpers' in de cellen, ook wel omschreven als de krachtbronnen. Iedere menselijke cel bevat duizend of meer mitochondria en elk mitochondrion heeft weer zijn eigen DNA. Er zijn zowel mitochondria in de vrouwelijke eicel als in het mannelijk sperma (daar geven ze de staartjes van de zaadcel zijn kracht), maar alleen de mitochondria van de vrouwelijke eicel komen terecht in het embryo, waar ze zich vermenigvuldigen en al gauw een hoeveelheid mitochondria-DNA (mtDNA) produceren dat precies gelijk is aan het mtDNA van de moeder. Jongens krijgen dit mtDNA ook van de moeder, maar omdat zij geen eicellen hebben kunnen zij het niet doorgeven aan hun kinderen. Omdat er zoveel mtDNA in de menselijke cellen aanwezig is, is het ook makkelijk te verkrijgen, zelfs uit zeer oude

resten.

Eén van de meest aansprekende gevallen van gebruik van mtDNA in een 'genealogisch' onderzoek had plaats in 1991, toen in een bos in Siberië negen skeletten werden opgegraven waarvan men vermoedde dat het de stoffelijke resten waren van Tsaar Nicolaas II en zijn gezin. De test ging uit van een mtDNA-monster dat was afgestaan door prins Philip, de echtgenoot van de Britse koningin. Hij is namelijk een kleinzoon van een zuster van de tsarina. Het mtDNA van prins Philip kwam overeen met dat van de overblijfselen, waarmee bewezen was dat de skeletten inderdaad van de Romanovs waren.

Daarmee werd bovendien een ander mysterie opgelost, dat van Anna Anderson die altijd had beweerd dat zij de (aan de moordpartij ontsnapte) prinses Anastasia was. Vergelijking van het mtDNA van prins Philip met een monster van Anna's ingewanden - een monster dat bewaard was gebleven na een operatie in 1979 - toonde geen overeenkomsten aan, waarmee Anna Anderson alsnog, postuum, als bedriegster werd ontmaskerd.

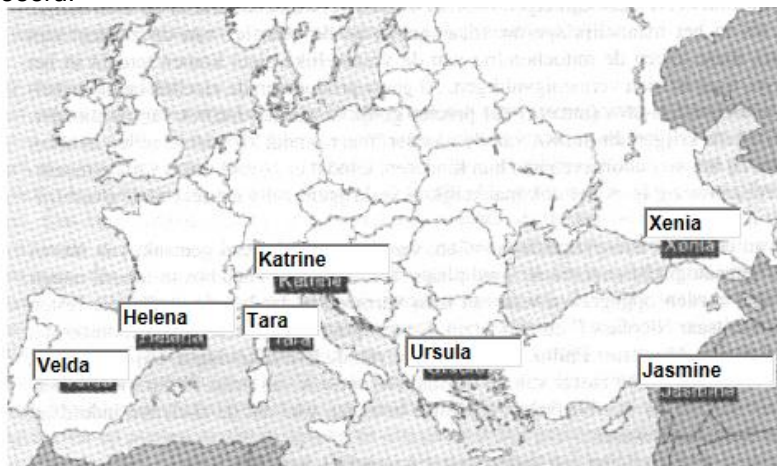
Terug in de tijd

Al enkele jaren daarvoor hadden onderzoekers van de Universiteit van Californië⁴ beweerd dat overeenkomsten in mtDNA dat over de hele wereld was verzameld aantoonde dat er een zogenaamde 'mitochondrial Eve' zou hebben bestaan, een vrouw die zo'n honderdvijftigduizend jaar geleden in Afrika leefde.

Een andere onderzoeker heeft achtentwintig belangrijke 'takken' aangetoond in de mitochondriale stamboom. Hij heeft een letter toegekend aan al deze takken, die in een televisiedocumentaire over dit onderwerp al gauw de 'Kinderen van Eva' werden genoemd.

Dr. Bryan Sykes is nog een stapje verder gegaan. Nadat hij door analyse van het mtDNA had geconstateerd dat alle hamsters ter wereld afstammen van één zwanger hamstervrouwtje dat in 1930 in de Syrische woestijn werd ontdekt, is hij dezelfde onderzoeksmethode ook gaan toepassen op mensen. Hij en zijn collega's namen celmonsters van zesduizend Europeanen en analyseerden hun mtDNA. Daarbij bleek dat dit mtDNA was onder te brengen in zeven duidelijk verschillende groepen, zeven matriarchale genetische groepen of clans.

Gebruik makend van de letteraanduidingen van Wallace heeft Sykes deze 'Zeven dochters van Eva' de namen Helena, Jasmine, Katrine, Tara, Ursula, Valda en Xenia gegeven en er een soort 'profiel' voor gecreëerd.

Helena - Deze clan leefde in de eeuwige sneeuw van de Pyreneeën. Toen de aarde warmer werd trokken de afstammelingen van Helena noordwaarts tot wat nu Engeland is, zo'n twaalfduizend jaar geleden. Leden van deze groep vindt men nu in alle Europese landen.

Jasmine - Haar volk leefde redelijk gelukkig in Syrië, waar ze graan verbouwden en vee hielden. Haar afstammelingen reisden door Europa en namen hun landbouwkundige vernieuwingen met zich mee.

Katrine - Leden van deze groep leefden in Venetië zo'n tienduizend jaar geleden. Tegenwoordig vindt men ze vooral in de Alpen.

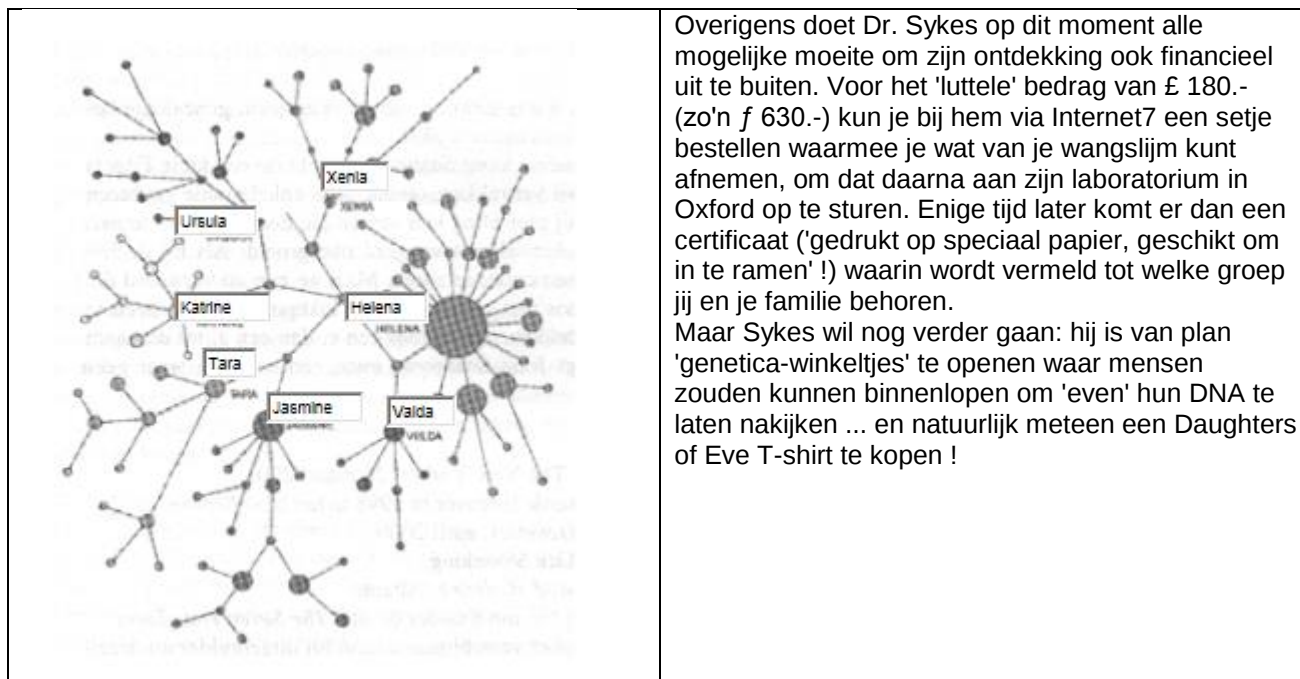
Tara - Zij zou zeventienduizend jaar geleden in Toscane hebben geleefd. Haar nakomelingen verspreidden zich over Noord-Europa en zouden zelfs het Kanaal overgestoken zijn.

Ursula - Gebruikers van stenen werktuigen, die zich over heel Europa verspreid hebben.

Valda - Oorspronkelijk uit Spanje, zeventienduizend jaar geleden. Latere familieleden zouden naar Noorwegen en Noord-Finland zijn vertrokken.

Xenia - De groep waarover het minst bekend is, maar er wordt verondersteld dat haar volk vijftienduizend jaar geleden in de bergen van de Kaukasus leefde. Net voor de IJstijd verspreidde het zich over Europa en bereikte zelfs Amerika.⁶

Al deze zeven groepen (b)lijken af te stammen van de Lara-clan, één van de drie groepen die op dit moment nog in Afrika bestaan. Dit ondersteunt de theorie van de afstamming van alle Europeanen van een gezamenlijke Afrikaanse voorouder, de al genoemde 'mitochondrial Eve'. Voor Amerikanen zou het wat anders kunnen liggen. Degenen met Europese voorouders zouden in één van de genoemde groepen kunnen passen. Maar de oorspronkelijke bewoners van Amerika lijken af te stammen van Aziaten die tussen 30.000 en 3000 voor Christus naar Amerika trokken.

Zijn we wel op de goede weg?

Tussen zijn verhaal over de zoektocht naar zijn voorouders door maakt de schrijver van het artikel in The New Yorker, John Seabrook, enkele opmerkingen waarvan ik u er twee toch zeker niet wil onthouden. Volgens Seabrook ligt het aantal geboorten waarbij de wettelijke vader niet de biologische is ('non-paternity event') op dit moment in de Verenigde Staten tussen de twee en vijf procent. Op zich niet zo veel, maar gemeten over tien generaties zou de kans dat dit in een familie voorkomt, kunnen oplopen tot dichtbij de vijftig procent.

Dat betekent dat veel van de prachtige stambomen die bepaalde families koesteren, biologische gezien lang niet altijd correct hoeven te zijn. Omdat de moeder echter (vrijwel) altijd de genetische moeder is, zou genealogie dus eigenlijk de vrouwelijke lijn moeten volgen.

Voor veel hedendaagse genealogen zou dat best eens problemen kunnen opwerpen. In onze Westerse cultuur zijn mannen altijd als belangrijker beschouwd (hebben zichzelf altijd als belangrijker beschouwd ?) dan vrouwen.

In de doopboeken van DTB-registers wordt soms niet eens de naam van de moeder genoemd ! Om maar even bij mijzelf te blijven: een blik op mijn kwartierstaat leert me dat ik in de mannelijke lijn makkelijk tot negen generaties kom, in de vrouwelijke lijn niet verder dan zes (maar dat ligt natuurlijk ook aan mij, ik moet beter zoeken !)

De tweede opmerking van John Seabrook heeft ook met de kwartierstaat te maken. Wanneer je, zegt hij, vier generaties teruggaat, heb je zestien voorouders. Maar aangezien de genetische informatie op het Y-chromosoom van je vaders vaders vaders vader komt en de informatie in het mtDNA van je moeders moeders moeders moeder, zouden er in die hele kwartierstaat maar twee personen zijn (samen slechts twee-zestiende) die voor je genetische opbouw belangrijk zijn. En dat schijnt nog lang niet te zijn bewezen.

Voor al degenen die zich - net als ik - nog gewoon met de 'papieren' genealogie bezighouden, staat er trouwens nog een troostrijke alinea in het artikel.

Tijdens zijn zoektocht naar zijn voorouders komt Seabrook terecht op een klein Engels kerkhof. Wanneer hij al teleurgesteld wil vertrekken omdat op geen enkele van de oude grafstenen zijn naam te vinden is, ontdekt hij plotseling vier stenen die deel lijken uit te maken van de kerkhofmuur, omdat ze helemaal met wingerd overgroeid zijn. Als hij de begroeiing wegtrekt, blijken het wel degelijk grafstenen te zijn. Maar ze zijn zo verweerd dat de letters niet meer te lezen zijn. Door met zijn vingers de inkepingen in de steen te volgen kan hij eerst een letter "S" ontdekken, vervolgens een "e", dan een "a", tot de naam Seabrook compleet is. "En dat" zegt John Seabrook, "was een ervaring waar geen DNA aan kon tippen ."

noten:

- 1 'The tree of me' by John Seabrook. The New Yorker, 26 maart 2001
- 2 Dr. Eugene A. Foster. Hij rapporteerde hierover in 1998 in het blad Nature.
- 3 The American Journal of Human Genetics, april 2000
- 4 Allan Wilson, Rebecca Cann en Mark Stoneking
- 5 Douglas C. Wallace, Emory School of Medicine, Atlanta
- 6 In juli van dit jaar zal bij uitgeverij Norton - onder de titel The Seven Daughters of Eve - een boek van Dr. Bryan Sykes verschijnen waarin hij uitgebreider op deze "biografieën" ingaat
- 7 Zie ook <http://www.oxfordancestors.com>

Een heraldische zwerftocht door Amersfoort

Door J.P.C. Hoogendijk

Oorsprong van de heraldiek

Sinds onheuglijke tijden heeft de mens eenvoudige tekens gebruikt om zich te manifesteren als eigenaar van levende have en goederen, of als maker van gebruiksvoorwerpen. Voor de heraldiek wordt als ontstaansperiode de 12e eeuw beschouwd. De snelle ontwikkeling in de 13e eeuw valt samen met de kruistochten en is daar sterk door beïnvloed. De strijdmethode in die tijd maakte het nodig dat men zich beschermde tegen slag- en steekwapens. Harnas, helm en afweerschild boden de meest geëigende bescherming voor de strijdende partijen. Een nadeel was dat men elkaar in de man tegen man gevechten niet meer herkende. Om personen te kunnen herkennen, werden schild en uitrusting voorzien van één of meer gekleurde figuren, geplaatst op een contrasterende ondergrond. Het schild met de herkenningstekens in de kleuren rood, groen, blauw, zwart en de metaalkleuren zilver en goud, ontwikkelde zich van een persoonlijk wapen tot familiewapen.

Ontwikkeling van het wapen

De verandering in de oorlogsvoering door het gebruik van vuurwapens maakte de heraldiek op het slagveld overbodig. Toernooien en steekspelen, eertijds bedoeld als militaire oefening, bleven echter tot in de 15e eeuw in zwang. Bij dergelijke evenementen werden de heraldische afbeeldingen op kunstzinnige wijze weergegeven. Pracht en praal werden een zeer gewaardeerd element in de heraldiek. Het gebruik van het persoonlijke wapen en het familiewapen nam snel toe en verspreidde zich over de hogere lagen van de bevolking.

Eén van de eerste groepen die een persoonlijk wapen in gebruik nam, was de geestelijkheid. Geestelijken stelden bij allerlei gelegenheden akten op en waarmerkten die met hun persoonlijk zegel. Werd vóór die tijd een algemeen klooster of een kapittel-zegel gebruikt, nu ging men een zegel met een persoonlijk wapen gebruiken. Hierdoor was direct zichtbaar wie de akte gezegeld had en in welke functie. Dit gebruik werd al snel overgenomen door de bestuurders van steden en gilden, door de rechterlijke macht, burgers en herenboeren, in feite allen die overeenkomsten met hun zegel moesten bekrachtigen.

Veel ging verloren

Op het hoogtepunt van "heraldische" toepassingen werd dit plotseling beëindigd door de Franse Revolutie. Per decreet werd bepaald dat alle wapens uit openbare gebouwen en kerken moesten worden verwijderd. Wapens op gevelstenen werden weggekapt en zelfs grafzerken moesten het ontgelden. Rouwborden moesten worden verwijderd of vernietigd. Veel heraldisch en genealogisch materiaal is toen moedwillig vernield.

Er zijn nog andere oorzaken waardoor waardevol materiaal verloren is gegaan. Brand is er één van. Het stadhuis van Leiden bijvoorbeeld brandde in 1929 geheel uit, waarbij het archief verloren ging. Door waterschade is eveneens veel verloren gegaan. Een bekend voorbeeld is de watersnood uit 1953, waarbij onder meer het archief van Middelburg verloren ging met enige waardevolle wapenboeken. In de tweede wereldoorlog is op vele plaatsen onherstelbare schade aangericht. Een sluipende bedreiging van gebouwen en archieven is thans de aantasting door verzuring. Na deze trieste opsomming is er ook reden voor enige tevredenheid. Binnen het kader van dit artikel wordt bekeken wat voor Amersfoort behouden bleef.

Wat heeft Amersfoort nog over aan heraldiek?

Er kunnen twee groepen worden onderscheiden:

- wapens die zich aan de buitenzijde van gebouwen bevinden;
- wapens die zich binnen gebouwen of in archieven bevinden.

De eerste groep is vrij beperkt. Het zal niemand verbazen dat de wapens zich voornamelijk aan oude gebouwen bevinden. De Koppelpoort, gebouwd in het begin van de 15e eeuw als onderdeel van de stadsmuur, draagt boven de poort een fors stadswapen. Dit wordt omschreven als in zilver een rood kruis, dat naar St. Joris de beschermheilige van de stad verwijst (zie omslagfoto).

Het St. Pieters- en Blocklandsgasthuis heeft een respectabele geschiedenis. In 1379 werd het St. Pietersgasthuis gesticht, dat begin 1800 fuseerde met het Blocklandsgasthuis. Boven op de trapvormige gevels aan de voorzijde van het gebouw zijn twee zittende leeuwen aangebracht, die elk een wapenschild vasthouden. Voor de voorbijgangers zijn de zandstenen schildjes lastig te onderscheiden. De aannemer, die in 1986 een renovatie uitvoerde, heeft de heraldische traditie voortgezet door de wapens van de oorspronkelijke stichters in kleur weer te geven.

In de stad zijn verschillende beeldbepalende panden, vooral in De Muurhuizen. Eén daarvan staat op nummer 109. Zeker niet het meest imponerende pand, maar het heeft zijn bekendheid gekregen doordat het in de 17e eeuw bewoond werd door de secretaris van de stad, mr. Jan Both Hendriksen. Het heeft daaraan zijn naam secretarishuisje te danken. In de hardstenen omlijsting van de deur bevinden zich twee uitgehouwen wapenschildjes.

Aan de Zuidsingel staat een oud poortje, dat duidelijk de sporen van de tijd draagt. Het geeft toegang tot het voormalig Burgerweeshuis. Bovenin is het wapen van Amersfoort te onderscheiden

Midden in een moderne kantorenwijk Isselt ligt een boerderijtje van zeker 600 jaar oud, waaraan een kapelletje is vast gebouwd. Naar de stichter heet dit de kapel van Isselt. Een stenen leeuw met het wapen van de familie Van Isselt markeert de toegang tot het erf.

Waar eens de Juliana van Stolbergkazerne lag, staan nu woonappartementen. Een stuk van het oude gietijzeren hek en een wachthuisje zijn nog te zien en bevatten de wapens van Nederland en Amersfoort.

In de Krommestraat, waar zich nu een aanlegplaats van de Waterlijn-rondvaartboten bevindt, liep vroeger een brandgang naar de gracht. Op het ijzeren toegangspoortje is het stadswapen te zien. Ook op het nieuwe stadhuis prijkt het stadswapen, helaas zonder kleur uitgevoerd in brons.

Stadsvernieuwingen eisen soms hun tol. Het oude NS-station is daar een voorbeeld van. In de voormalige stationshal bevond zich een grote raampartij met glas-in-lood ramen. Daarin stonden twaalf gemeentewapens, die de spoorverbindingen met deze plaatsen symboliseerden. Deze ramen zijn nu ergens opgeslagen.

De oude Amersfoortse Ponrijwielfabriek mocht zich hofleverancier van het Belgische en Nederlandse hof noemen. Aan de gevel van het fabrieksgebouw was het wapen van koningin Emma en de rijkswapens van België en Nederland bevestigd.

Aan een gevel in de Muurhuizen, vlak bij de Nieuweweg, bevinden zich twee wapenstenen. Deze zijn helaas zo verweerd dat er moeilijk iets in te herkennen is.

Binnen gebouwen, achter veilige muren is heel wat aan wapens en wapenvermeldingen te ontdekken. De St. Joriskerk aan de Hof herbergt een aantal interessante heraldische zaken. Er hangen drie sober uitgevoerde rouwborden ter nagedachtenis aan personen die in de kerk zijn begraven. Deze borden tonen niet alleen kleurrijke afbeelding van familiewapens, maar geven ook hun verwantschappen weer.

<u>Jan van Doornik, overl. 6 april 1603</u>		<u>Elisabeth van Boetberg, overl. 02 nov. 1593</u> <u>en Willem van Doornik, overl. 25 jan. 1624</u>	
Kwartieren		Kwartieren	
Doornik	Duvenvoorde	Doornik	Boetberg
Verhaar	Matenes	Duvenvoorde	van d'Hoeij
Renesse	IJselstein	Verhaar	Voers
Utenham	Woude	Matenes	Suylen vanHardenberg
<u>Sael uyt den Eng, overl. 11 april 1656</u>		De kleine schilden laten zien met welke families verwantschap bestaat. Hiernaast ziet u de opstelling van de familienamen.	
Kwartieren		In genoemde kerk aan Het Hof zijn nog enige borden aanwezig, allen rijk versierd met ornamenten. In deze vorm worden ze rouwkas genoemd. Bekend is dat er vóór de Franse Revolutie ruim honderd rouwborden hebben gehangen. Dit toont aan hoeveel er verloren is gegaan.	
Sael uyt den Eng	Brakel		
Ruysch	Meerten		
Wely	Boecop		
Pieck	Eck		
Dieren	Leefdael		
Groenenberg	Eck		
Iserlo	Deelen		
Heucking	Meeckeren		

Gelukkig zijn er een tiental jaren voor de revolutie kleurentekeningen van de meeste rouwborden uit de Sint-Joriskerk gemaakt. Bij de beschrijving van de heraldische inventaris van museum Flehite wordt hier nader op ingegaan

In de consistoriekamer hangt een ingelijst overzicht met de namen van vroegere regenten. Op zich is dat niet zo bijzonder, ware het niet dat de uitvoering ervan opvalt door kunstzinnigheid waardoor het een

kunstwerkje is geworden. De namen zijn in schoonschrift met goudverf op een zwarte ondergrond aangebracht. Daaromheen zit een brede lijst in reliëf met fraaie ornamenten, waarin een aantal familiewapens is opgenomen.

In deze ruimte is tevens een groot olieverfportret te zien van baron Snoeckaert van Schauburg, sousprefect van Amersfoort en omstreken tijdens de Franse overheersing. Van hem gaat het verhaal dat hij in 1813 de Franse troepen Amersfoort heeft uitgeloodst in westelijke richting en aan de oost-poort de bevrijdingstroepen, bestaande uit Russische kozakken heeft binnengelaten. Op het schilderij is hij afgebeeld als commandeur van de Ridders der Duitse Orde.

De kapel van Isselt werd reeds in het kort genoemd. Dit stukje verstilde historie aan de Isseltseweg bevat een vijftal rouwkassen voor de families Van Dam en Grothe.

Rouwkas van Clara Elisabeth van Dam

Jacob van Dam, overleden 4 sept. 1783 Van_Dam Pit Graafland Ruysch Segwaert De_Vogel van_de_Ven van_Daalen	Clara Elisabeth van Dam, weduwe van Laurens Grothe, overleden 10 april 1790 Kwartieren Van_Dam Pit Graefland Ruysch Segwaert De_Vogel van_de_Ven van_Daelen
Laurens Grothe, overleden 28 okt. 1787 Kwartieren Grothe Pit Cremer Ruysch Prasaunde Vogel van_Bommel van_Daalen Geertruid van Yssel, overl. 11 okt. 1729 (geen vermelding van namen)	Willem van Dam, heer van Pijlsweerd, overleden 11 maart 1778 Kwartieren Van_Dam Graafland Segwaert van_de_Ven Poeyt_van_Overrijne van_Hoorn Crayestein Cloeck van_Leemput Verburgh Swijndrecht_gesyt_van_Weffen Hersbergen van_Ommeren Vinck Bevern Frenckink

Fraaie borden als deze zijn postume eerbewijzen. Het voorgeslacht in mannelijke en vrouwelijke lijn is, zoals toen gebruikelijk, links en rechts door wapenschilden en familienaam zichtbaar gemaakt. De kapel is zo klein of de rouwborden zijn zo groot, dat ze met moeite een plaats aan de muur hebben gekregen. De familienamen op deze borden staan op de pagina hiernaast. Deze rouwkassen zijn in de tweede helft van de 18e eeuw gemaakt, de bloeitijd van de heraldiek. De rijke ornamentering heeft meestal een symbolische betekenis. De zandloper met een adelaarsvleugel en een vleermuis-vleugel staan voor dag en nacht, of leven en dood. De omgekeerde brandende toortsen zijn een symbool voor het uitgedoofde leven, dus de dood. De kapel ontvangt het daglicht via twee boogramen. In één daarvan staat te lezen: Heer Dirck van Isselt stichtte deze Kapel in 't jaar 1339.

Een plaats waar het nodige aan heraldiek is te vinden, is het regionale museum Flehite. Onder de tentoongestelde voorwerpen zijn er enige waarop (familie)wapens zijn aangebracht. Kristallen glazen en bokalen waren in de 16e eeuw maar ook later een geliefd object waar ornamenten en wapens in werden gegraveerd. Geboorte en huwelijk waren vaak aanleiding voor het laten maken van herinneringsbokalen. In het museum staan er enkele tentoongesteld.

In een stofvrije vitrine zijn verder twee bladen te zien met daarop nagetekende en nageschilderde wapens. Dit zijn de wapens die voorkwamen op de vernietigde rouwborden in de Sint-Joriskerk. In totaal zijn er vijf van dergelijke bladen bewaard gebleven, allen vervaardigd door baron Hangest d'Yvoy. Hij heeft veel tijd besteed aan het vastleggen van heraldische en genealogische gegevens in Midden-Nederland. Volgens zijn aantekening op één van de getekende bladen heeft hij in mei 1787 in Amersfoort zijn schetsen gemaakt. Daarbij vermeldt hij waar de originelen zich bevonden. Aldus is bekend hoe 77 borden eruit zagen, op welke wijze de wapens zijn gegroepeerd en wie de families waren die de wapens voerden.

Waterschappen hebben zich in het verleden en tot op de huidige dag gemanifesteerd als instellingen van importantie. Op sluizen, op gevels van hun kantoren en op waterschapskaarten wordt het wapen van het waterschap zelf, alsmede van de watergraaf, de cameraar en de heemraden afgebeeld. Museum Flehite heeft één van de oudste kaarten van het waterschap De Eem in bezit. De kaart zelf is summier uitgevoerd, maar aan de familiewapens is ruime aandacht besteed. De namen van de bestuursleden zijn: Van Lynden, Wijers, Van Bockom Maas, Van Bel (drie bellen in het wapen), Methorst, Brouwer, Van Mulderen van Wadenoyen, Van den Bergh en Van der Leeuw. Het grootste wapen is van de provincie Utrecht met daaronder de wapenspreuk: Concordia res parvae crescunt. (Eendracht maakt macht, ook de zinspreuk van de Republiek der Verenigde Nederlanden, zie Van Dale, red.)

Verder wordt er een bord bewaard van de familie Van Domselaar, waarop hun wapen 'in zilver een rood ankerkruis' rijk versierd is aangebracht. Het bord, daterend uit 1735, zou gediend kunnen hebben als ornament op een molen.

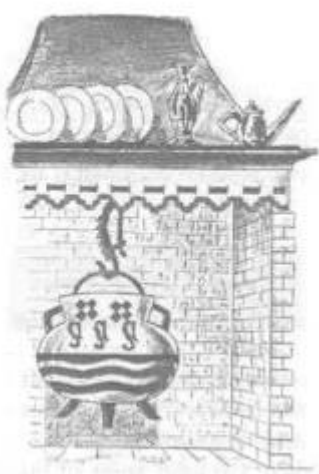
Uit het depot van het museum zijn nog twee rouwborden te voorschijn gekomen, één voor Gerard van Voorst en één voor zijn echtgenote Cornelia van den Velde. De familiegegevens op deze borden zijn hieronder weergegeven.

Gerard van Voorst, overleden maart 1762, oud 78 jaar en 3 maanden <u>Kwartieren</u>		Cornelia van den Velde, overleden 3 maart 1778 <u>Kwartieren</u>	
van_Voorst	van_der_Nijpoort	van_den_Velde	van_der_Lingen
van_Voorst	van_der_Houven	van_Gangel	Wyborgh
de_Swart	van_Raveswaay	van_der_Sluys	van_Maren
Schepperius	van_de_Kuyl	Vogelsangh	van_Ommeren

Behalve de hiervoor genoemde voorwerpen zijn er ook een aantal manuscriptwapen-boeken in de museumbibliotheek. Als curiositeit is in dit verband te noemen een exemplaar van een tekenboekje uit 1848 voor de lagere school. Het bevat de wapens van provincies en gemeenten uit de noordelijke en zuidelijke Nederlanden, dus het huidige België en Nederland. Op deze wijze werd nog in de 19e eeuw onderwijs gegeven in wapenkunde en wapentekens.

Voor genealogen en heraldici uit Amersfoort en omgeving is het manuscript van de bekende heraldicus Muschart met de titel "wapens van Amersfoorters" uit het begin van de 20e eeuw interessant. Het is met de hand geschreven en voorzien van verdienstelijk geschilderde wapens. (Het wordt thans bewaard in het Amersfoorts gemeentearchief, gevestigd in De Observant, red.). Zie ook: Heraldisch Tijdschrift jrg.6 (2000) nr. 3: Muscharts Wapenboek van Amersfoort door Anton C. Zeven.

Het bestrijkt de periode van 1381 tot 1913. Het aardige in dit handschrift is, dat naast het familiewapen tevens enige informatie over de betrokken personen wordt gegeven. Zo worden de datum van vermelding in de annalen van Amersfoort, soms de geboortedatum, de functie en andere wetenswaardigheden genoemd. Van Wouter van Blokland, burgemeester in 1558 wordt vermeld dat hij de fundateur van het Bloklandsgasthuis is. Naast deze gegevens wordt steeds de blazoenering van het wapen gegeven.

 <i>Het wapen Snouckaer van Schauburg</i>	Uit de veelheid aan vermeldingen worden twee bladzijden uit het manuscript gekozen, omdat de daarop voorkomende familienamen op andere wijze nog zijn terug te vinden in de regio Amersfoort. Op bladzijde 58 komen de namen Hamersveld en Snoeckaert van Schauburg voor. Van Hamersveld noemt Muschart alleen het jaar 1469 als eerste vermelding in de archieven. In de straatnaam Hamersveldseweg en de voormalige gemeentenaam Hamersveld komt de naam terug. Het genoemde jaartal geeft aan dat het wapen en de familienaam vrij oud zijn. De hamers op een effen veld maken het wapen tot een zogenaamd sprekend wapen. Over Albert Carel Snouckaert van Schauburg is heel wat meer vermeld. Geboortedatum, geboorteplaats en een aantal andere gegevens zijn hier terug te vinden. Van 1810-1813 is hij onderprefect van het arrondissement Amersfoort geweest.
	Op bladzijde 17 is een wapen afgebeeld op een kookpot. Op het wapen staan onder meer drie schoorsteenhalen. Dit is in de heraldische praktijk een zeer ongebruikelijke plaats om een wapen af te beelden. Door de gegeven achtergrondinformatie wordt het direct een stuk duidelijker. Een tekening laat zien hoe een schoorsteenhaal eruit zien. Een kookpot hangt met een hengel aan de schoorsteenhaal. Het plaatje laat zien dat de schoorsteen is gemetseld. Daarin schuilt ook de verklaring. Een ge-metselde schoorsteen was in die tijd een grote luxe, een welvaartssymbool. Alleen de gegoede stand kon zich dit permitteren. Met een schoorsteenhaal in het wapen gaf je een zekere status aan. En Cornelia van den Velde, van wie dit wapen is, bezat status. Ze was de vrouw van mr. Gerard van Voorst, schout van Amersfoort van 1733 tot 1751. Dat blijkt ook uit de rouwborden die voor haar en haar man gemaakt werden en die in museum Flehite bewaard worden.

De naam Wapenheraut van Gelre zal velen bekend voorkomen. Deze man, in dienst van de hertog van Gelre, heeft een wapenboek vervaardigd dat thans tot over onze landsgrenzen bekendheid geniet. Het origineel bevindt zich in Belgil. Er zijn een aantal kopieën bekend. Deze bevatten echter niet het gehele werk en er zijn soms kleine verschillen in rangschikking van de wapens aan te wijzen. Een vrij volledige kopie van 't originele wapenboek is te vinden in Flehite. Het bevat onder meer een overzicht van de deelnemers aan het tournooi van Compiègne in 1238, het tournooi te Bergen in 1310, de slag bij Kuinre in 1396 en het beleg van Gorinchem in 1402.

Achter het reeds eerder genoemde poortje van het Burgerweeshuis bevindt zich een kleine binnenplaats met toegang tot de bewaard gebleven regentenkamer. Behalve een bord met namen van vroegere bestuurders met daaromheen een lijst met enige wapens, en we een driehoekig bord met een verzoek op rijm om sponsorhulp. Boven de schouw hangt het portret van een der oprichters van het weeshuis. Het geschilderde wapen is, heraldisch gezien, erg interessant. Aan de ruitvorm van het schild kunnen we afleiden dat het hier een ongehuwde dame betreft. De heraldische rechterhelft bevat het wapen van haar vader, de linkerhelft dat van haar moeder. Soms liet een ongehuwde dame de heraldische rechterzijde blanco, daarmee ruimte latend voor het wapen van een toekomstige echtgenoot en zo op discrete wijze tonend naar een partner uit te zien.

Tot slot de volgende vermelding. In het seminarie van de Oud-katholieke kerk aan de Wilhelminalaan hangen in de hal enige wapens van geestelijken. De wapens zijn uit-gevoerd in plateel. Boven de toegangsdeur is een glas-in-lood raam, waarin vier wapens van gebrandschilderd glas. Aardig detail is dat het raam is vervaardigd door Alex Luigjes, de bekende Amersfoortse glazenier uit de jaren zestig en zeventig van de 20e eeuw.

Hoogst waarschijnlijk is dit overzicht niet volledig. Mocht u in Amersfoort wapens kennen op andere plaatsen dan de hier genoemde, laat het even weten. Hiermee hebben we de gevonden objecten met wapens de revue laten passeren. Wellicht hebt u zich een goed beeld kunnen vormen van de heraldische en de bijbehorende genealogische overblijfselen binnen de stad.

Nasleep van het testament van Oudelette

door A. van Nostrum

Zoals zo vaak gebeurd is met testamenten, had ook het testament van Oudelette uit ons Jubileumnummer nog een staartje. Als aanvulling stuurde de heer Van der Voort een afbeelding van het prachtig geschreven originele document met daarbij een vertaling van stukken zinnen die niet vloeiend op elkaar aansloten. Op mijn vraag of hij ook een transcriptie van het Frans en een betere vertaling bezat, moest hij ontkennend antwoorden. Nieuwsgierig geworden naar de juiste inhoud van dit testament heb ik-zelf getracht een transcriptie te maken. Na wat studie was ik een flink eind gekomen, maar toch bleek zonneklaar dat mijn Frans-Waals niet meer is wat het geweest is! Bovendien bleek, dat een hedendaags woordenboek weinig nut heeft bij het vertalen van dit Middeleeuws Frans.

Via internet heb ik vervolgens in de nieuwsgroep soc.genealogy.benelux een oproep gedaan: "Wie kan mij helpen bij het vertalen van een Middeleeuws testament?" Hier-op hebben enkele personen gereageerd waaronder Mathijs Vandenbosch uit Hasselt (B) en Philippe Cullus uit Brussel. Met behulp van hun kennis en kunde heb ik mijn transcriptie op tal van punten moeten herzien. Aan de hand van hun Nederlandse teksten heb ik onderstaande vertaling kunnen maken, hier en daar wat aangepast aan de taal zoals die in Nederlandse testamenten gebruikt wordt. Philippe Cullus geeft nog wat extra achtergrond informatie: 'In de 16e eeuw, tot het einde van de 18e eeuw, was het gebruik in vele streken van ons land (België) waaronder het prinsbisdom Luik waar Fléron lag, dat een dochter maar de helft kreeg van hetgeen een zoon erfde. Nochtans bestond er een neiging bij meer en meer mensen om meer gelijkheid in te voeren op gebied van erfenis. Het testament van Fachot is daarvan een voorbeeld.' Het gelijkschakelen van alle kinderen wordt in het testament omschreven als: 'dat de dochters zonen zouden zijn' (que les filles fuchent filz). Verder ben ik de heer Van der Voort dank verschuldigd voor het ter beschikking stellen van een kopie van het originele document. Achteraf is echter gebleken dat het boek 'La Roche verborgen bakermat van de Fassottes', tóch een transcriptie (zij het een ondermaatse) van het testament bevat. Dankzij de beschreven methode bleek dat deze, alsook de vertaling er-van, op tal van punten verbeterd kon worden. Uiteraard pretendeer ik niet een perfecte transcriptie en vertaling gemaakt te hebben. Daarom zijn uw deskundige op- of aanmerkingen van harte welkom.

Testament Johan fachot et son yppenge

Le jour de mercredi Johan fachot et Oudelette son
yppenge et yppense ont par leur malade desire a faire son
testament. Durent dire. Durent Johan son mari
fut la misserie desquels. Durent le demourer a la par
digne. Durent que ont par le pour filz affaire. Indesigne
de sa conscience. Durent et son yppense a la
Reynette de par yppenge arrange que selonc soit
l'assomable. Durent la volente. Durent yppenge
apres leur sepulture. Durent et leur yppense
arouste. Durent Durent n'ont voir que selonc
leur testament. Durent que les filles fuchent
filz et partissent les filles de leur filz apres leur
durent a'equale partion tous leurs biens. Aussi
avant leur que leur. Ce fut fait. Durent le point
de miserie. Durent de par le tout de fleron.
Johan de maigrie. Durent de la leur Johan
Gorra et sa femme. Katjeanne femme Hanspaulle Johan
et yppenge de maigrie

Testament Johan Fachot et son espeuze

Collationné (de nummers tussen haakjes verwijzen naar de regels)

- (3) Le jour le cincqu[i]emme' Johan Fachot et Oudelette son
(4) espeuze, gisant en son lit malade, disire a faire son
(5) testament d'incuns biens desquelx Johan son marit
(6) fut la niesmes, refusant. Nientmoins; le demain a l'apres
(7) digne, apres qu'il eut pense sour ses affaires en descharge
(8) de sa conscience, descognut et soy consentit a la
(9) requeste de sa d[it]e espeuze a cause que c'estoit choese
(10) raisonnable et que la volenteit d'ambedeux estoit,
(11) après leur sepulture eslut, et leur recomandacion
(12) a coustume, dirent d'une miesme voix que c'estoit
(13) leur testament et voulente, que les filles fuchent
(14) filz et partissent les filles et leur filz après leur
(15) deces a equale parchon tous leurs biens, aussy
(16) avant l'ung que l'autre. Ce fut faite en le p[rese]nce
(17) de mesire Lyenart de Piron, le clerc de Fleron,
(18) Johan de Maignee, le damoiselle de Le Leur,
(19) Johan Henra et sa femme, Katherinne femme Hansoulle,
(20) Johan Evvruyen de Maignee
- (22) L'an XVC et sanze le diexnueffemme jour diavril
(23) tesmongnarent sur ceste cedula et volumme de testament
(24) religieuse en Dieu dammoiselle Marie, fille de feu
(25) Ernult de Barxhon, dit Del Leure, Jehenne espeuze a
(26) Johan Henras² de Maignee et Katherinne, espeuze a
(27) Johan Hanchoule du dit Maignee, quelles ont bin³ cognissance
(28) que le nuyt del Pentecoste an 1500 et onze feu Oudelette,
(29) espeuze a Johan Fachot extante mal dispose, nientmoins
(30) en ses bons sens et memoire, requist et desirat par
(31) forme de son testament et volenteit derainne au dit
(32) Johan son marit, qu'il volsisse ottroyer et accordeir
(33) que leurs filles evissent apres les obis des dits Johan
(34) et son espeuze part et parchons a leurs biens
(35) proprietaires aussy avant que leur fil et enffant
(36) maisles, lequel dit Johan ne se voloit lors consentir,
(37) mains le lendemain considerant l'affinite qu'il
(38) avoit sa jadite espeuze et a ses dites filles, il
(39) le dit Johan miesme, montat a cheval et allat querir
(40) messire Linar de Fleron, caplen de l'engliese du dit
(41) Fleron et huchat pare[i]llement ces tesmoins et autres,
(42) disant et declarant que sa volunte et intention estoit
(43) expressement que il faisoit de ses filles filz dije[n]t
(44) et deposent en oultre les dites Jehenne et Katherinne,
(45) qu'elles oyrent que le dit Johan dest qu'il voloit
(46) que ses dites filles partassent aussy avant a ses biens
(47) heritaubles que son fil. En p[rese]nce de Bauduyn,
(48) fil du dit Johan Fachot, qui en demanda cop-[ia] et
(48) quinsaine, et fist protestation que quelcque approbation
(50) que fa[i]er se polsist du dit testament ne ly puet
(51) ne para porter pre[i]udice⁴ ne desheritance
(52) par les raisons que dire et alligier vorat en
(53) lieu. En absence du dit sire Linar, Johan de
(54) Maingnee, Piron le clerc de Fleron, et Johan
(55) Everuyn sur ce adjourneis par Lambert de Falkon,
(56) notre sergeant s[er]mente qui le - ⁵ contre lesquelx Gielet
(57) Colin, marit a Katherinne, Jehenne et Maroie s[er]jeures⁶
(58) alle d[it]e Katherinne, filles du dit Johan Fachot, produisans
(59) soy paroffrirent maire Piron d'Heur, eschevins Tongre et
(60) Bearewart.
- (62) Item l'an susdit le 26e jour d'avril, tesmo[in]g[ne]rent
(63) le dit sire Linar de Geere, dit de Fleron, Piron Jordan

- (64) clerc de Fleron, Johan de Maignee et Johan
- (65) Everuyn du dit Maingnee qu'ilz ont bien cognissance
- (66) que le nuyt del Pentecoste an 1500 et onze la jadite
- (67) testatresse de extante en ses bons sens et memoire
- (68) requist et suppliat au dit Johan Fachot son marit jadit
- (69) qu'il volsisse accorder que leurs filles partassent
- (70) aussy avant et equalement a leurs heritaiges
- (71) et biens heritaubles que leur fil, voir que le dit
- (72) fil devoit manyer et tenir leur court, ce que le dit
- (73) Johan ne volut lors consentir, et ne respondit mot.
- (74) Nientmoins lendemain qui fut le jour del dite
- (75) Pentecoste y extans ces tesmoins, rehuchies oijrent
- (76) que le dit feu Johan dest cognut et accordat
- (77) publicquement, qu'il estoit content, voloit et soy
- (78) accorderoit la requeste que sa dicte espeuze faite luy avoit.
- 1 bij een contractie wordt niet alleen een m, maar soms ook een i weggelaten
- 2 misschien moet hier Henrar gelezen worden
- 3 bedoeld wordt bien
- 4 prejudice = nadeel
- 5 onbekend ajkortingsteken, misschien wordt bedoeld: etc.etc.
- 6 bedoeld wordt 'seures'. latijn 'sorores'

Testament van Johan Fachot en zijn vrouw (vertaling)

Gecollationeerd.

Op de vijfde dag 1) wenste Johan Fachot en zijn echtgenote Oudelette, die ziek te bed lag, haar testament te maken aangaande verscheidene goederen, waarover Johan haar man mede kon beschikken, maar hij weigerde. Nochtans, is anderendaags na de middag, nadat hij over zijn zaken nagedacht had, [en] om zijn geweten te ontlasten, ontkrachtte hij zijn woorden en stemde in met het verzoek van zijn echtgenote, omdat het een redelijke wens was. En het was de wil van hen beide, na hun begrafenis te hebben gekozen en de gebruikelijke voorbede, en geven zij eenstemmig te kennen, dat het hun uiterste wil en testament was, dat hun dochters gelijk zouden zijn aan hun zoon en dat hun dochters en hun zoon na hun dood al hun goederen op voet van gelijkheid zouden delen, de één evenveel als de ander. Dit geschiede in aanwezigheid van de eerwaarde heer Lyenart van Piron, klerk 2) van Fléron, Johan van Maigrée, heer 3) van Le Leur, Johan Henra en zijn vrouw, Katherinne vrouw Hansoulle, Johan Evruyen van Maignée.

In het jaar 1516 op de 19e april legden over dit cedula en inhoud van dit testament getuigenis al, de aan God gewijde freule 4) Maria, dochter van wijlen Arnoud de Bandion, genoemd Del Leur, Jehenne echtgenote van Johan Henaas van Maignée, en Katherinne echtgenote van Johan Hanchoule van genoemd Maignée, dat het hun wel bekend is, dat op de dag 5) vóór Pinksteren in het jaar 1511, wijlen Oudelette, echtgenote van Johan Fachot, zwaar ziek zijnde, niettemin haar zinnen en memorie wel machtig, eiste en wenste bij vorm van testament 6) en uiterste wil, dat genoemde Johan haar man, zou inwilligen en toestaan, dat hun dochters na de dood van genoemde Johan en zijn echtgenote, op voet van gelijkheid met hun zoon en mannelijk kind in hun eigendommen zouden delen, hetgeen genoemde Johan toen niet wilde toestaan. Maar des anderendaags, overdenkende de verwantschap die hij met zijn echtgenote van weleer en genoemde dochters had, steeg hij, genoemde Johan zelf, te paard en ging de eerwaarde heer Linar de Fléron, kapelaan van de kerk van genoemd Fléron, halen, en riep eveneens zijn getuigen en anderen bijeen, zeggende en verklarende, dat [het] zijn uitdrukkelijke wil en voornemen was, dat zijn dochters gelijk aan zijn zoon zouden zijn, en [bepaalde] en beschikte bovendien dat genoemde Jehenne en Katherinne zouden horen lezen 7) wat genoemde Johan gezegd had, dat hij wilde, dat zijn dochters met zijn zoon op voet van gelijkheid met zijn zoon in al zijn erfgoederen zouden delen. In aanwezigheid van Boudewijn, zoon van genoemde Johan Fachot, die een afschrift en veertien dagen 8) vroeg. En tekende protest aan, dat, als dit testament goedgekeurd zou worden, het hem benadeelde en onterfde om redenen die hij te bestemder plaatse zou willen noemen en aanvoeren. In afwezigheid van genoemde heer Linar, Johan de Maingnée, Piron de klerk van Fléron en Johan Evernyn daartoe gedagvaard door Lambert van Falkon, onze gezworen bede, die het [verklaart? en bevestigt?], waartegen Gielet Colin, echtgenoot van Katherine, Jehenne en Maroie gezusters van de genoemde Katherinne, dochters van genoemde Johan Fachot hun bezwaren inbrengen; meier/schout Piron d'Heur, schepenen van Tongeren en Bearewart

Item in bovengenoemd jaar op 26 april getuigden genoemde heer Linar de Geere, gezegd van Fléron, Piron Jordan, klerk van Fléron, Johan van Maignée en Johan Evernyn van genoemd Maingnée, dat zij wél weten dat de dag vóór Pinksteren in het jaar 1511 de testatrice van weleer, haar verstand en memorie wel machtig, wenste en eiste van genoemde Johan Fachot, haar voormalige man, dat hij zou willen toestaan, dat hun dochters met hun zoon op voet van gelijkheid zouden delen in hun na te laten erfenis en erfgoed, waarmee de genoemde Johan toen niet wilde instemmen, aangezien de genoemde zoon hun hof/hoeve moet

besturen en onderhouden, maar zei [verder] geen woord. Nochtans is anderendaags, op de dag van voornoemde Pinksteren, riep hij zijn getuigen opnieuw bijeen, [waarna] zij hoorden dat genoemde wijlen Johan zijn woorden ontkrachtte en publiekelijk toestemde, dat hij tevreden was en het verzoek inwilligde dat zijn voornoemde echtgenote bij hem had gedaan.

- 1) in 1511 oude stijl viel Pinksteren op 8 juni, 'de vijfde' slaat dus op donderdag 5 juni
- 2) klerk = een geestelijke
- 3) le damoiselle = landsheer (ook: damoiseau)
- 4) la dammoiselle = jonkvrouwe, freule
- 5) le nuit betekent ook 'de dag voor...' (Engels: last night)
- 6) zij eiste dus dat het testament zou voldoen aan alle wettelijke voorschriften
- 7) in Nederlandse aktes staat vaak 'horen lezen'; omdat niet iedereen lezen kon, werden belangrijke documenten hardop voorgelezen
- 8) veertien dagen bedenktime om eventueel in hoger beroep te kunnen gaan

Bron: *La Roche verborgen bakermat van de Fassottes*, door mevrouw M.J. Fassotte en Q.B.I. van der Voort, Amersfoort 1993

Woordenlijst

collationé = gecollationeerd (het afschrift vergelijken met de originele tekst)

espeuze = épouse = echtgenote, gemalin

gisant en son lit malade = ziek op haar bed liggende

disire (désire) faire son testament = ze wenste haar testament te maken

d'aucuns biens = verschillende, verscheidene goederen

desquelx Johan f'ut la miesmes = waarvan Johan was hetzelfde

miesme = zelf

le démain = de volgende dag

à l'après digne = na de middag

après que = nadat

il eut pensé = hij had nagedacht

sour (sur) ses affair = over zijn zaken

en descharge de sa conscience = om zijn geweten te zuiveren (ontlasten)

descognut = (van: desconoistre) hij ontkende (ontkrachtte) zijn woorden

soy consentit = hij stemde toe

sa dite = zijn voornoemde (ook: voorzegde)

la volonteit d'ambedeux estoit = de wil van hen beide was

apres leur sepulture eslut = na hun begrafenis gekozen [te hebben]

leur recomandacion a coustume = hun gebruikelijke voorbede (uitvaartmis)

dirent d'une miesme voix = zij zeiden eenstemmig

voulanté = uiterste wil

que les filles fuchent filz = dat de dochters zonen zouden zijn

fuchent = (subjonctif imparfait van être) zouden zijn

partissent = (van: partir) zij zouden verdelen

deces = dood, overlijden

a equale parchon = in gelijke delen, een evengroot deel, op gelijke voet

parchon = deel, deling

tous leurs biens = al hun goederen

aussy avant = zoveel

l'ung que l'autre = de ene als de andere

mesire, messire = (een eretitel) de heer. In Petit Larousse staat deze titel omschreven als:

titre dihonneur = monseigneur, que l'on donna diabord à tous personnage d'un rang di stingué, titre que se donnaient les prêtres, les avocats, les rnédécins. (titel die men o.a. aan priesters gaf)

clerc = klerk, geestelijke

klerk = een geestelijke om namens de pastoor de zielzorg in een parochie uit te oefenen. Vóór het Concilie van Trente had hij vaak niet alle wijdingen ontvangen en soms was hij getrouwd. De pastoor vervulde elders een hogere functie in de kerkelijke hiërarchie, maar genoot wel de inkomsten uit zijn parochie, waarvan hij o.a. de klerk betaalde. Om zich extra inkomsten te verwerven vervulden deze klerken vaak het notarisambt (zie ook Verdam)

damoisel, damoiseau = (seigneur d'un pays) landsheer, ook: edelknaap, jonker

dammoiselle = adellijk meisje, jonkvrouw, freule

le nuyt del Pentecoste = de dag vóór Pinksteren

disposer = beschikken over, disponeren

requist et desirat = eiste en verlangde
 par forme de son testament = d.m.v. een wettelijk vereiste vorm van haar testament
 volenteit derainne = uiterste wil (van: dernier = laatste)
 qu'il volsisse ottroyer et accordeir = dat hij zou willen toestaan en inwilligen
 evissent = (van: ever = egalier ses enfants) de erfdelen van zijn kinderen gelijk maken
 les obis = het overlijden
 part et parchons = deel en deling
 leurs biens proprietaires = hun eigendommen
 enfant maisles = mannelijk kind
 l'affinité = de verwantschap, overeenkomst
 jadis, jadice = eertijds, vroeger, weleer
 aller querir = gaan halen
 huchat (van huchier) = (fair venir) laten komen
 pareilhement = pareillement = ook, eveneens, evenzo, tegelijkertijd
 que il faisoit de ses filles filz = dat hij maakte van zijn dochters zonen
 qu'elles oyrent = dat zij horen [lezen]
 ses biens heritaubles = erfgoederen
 quelque approbation = enige goedkeuring (de een of andere goedkeuring)
 que fa[.]er se polsist = Ò
 porteur prejudice = benadelen
 desheritance = onterving
 alligier = (alléguer) aanvoeren, beweren
 en lieu = op een (zekere) plaats
 adjourneis = (ajourner) dagvaarden
 notre sergant sermenté = onze gezworen bode
 alledite = gewoonlijk genoemd
 paroffrent = ze bieden aan
 maire = meier, schout
 eschevin = schepen
 susdit = voornoemd, bovengenoemd
 requist = (requérir) verzoeken, eisen
 suppliat = (supplier) smeken
 heritaiges = erfenis
 manyer = (manier) leiden, beheren, besturen
 tenir = houden, behouden, bezitten
 court = hof, hoeve
 rehuchier = opnieuw [bijeem] laten komen

De familie Koops te Rolde

Door Alexander Groen

Gelezen in het NIEUWSBLAD VAN HET NOORDEN van 10 november 2001.

Dezer dagen verscheen in boekvorm een familiegeschiedenis, die opmerkelijk genoemd mag worden: ze is van voren naar achteren geschreven in het Drents. Dat is nog niet eerder voorgekomen. Het boek heet Uut 't verleuren parradies en gaat over de familie Koops uit Rolde en omgeving, ofwel De Koopsen van Raol. Auteur is Klaas Koops uit Schipborg, die in het gebruik van de Drentse taal een eerbetoon ziet aan zijn voorouders. 'Het verloren paradijs' slaat op het feit dat het oude Drenthe niet meer bestaat. De genealogie is niet compleet, zoals de schrijver zonder omwegen toegeeft, want daarvoor ontbrak hem de tijd. Het is een fragmentgenealogie geworden, hoofdzakelijk gericht op de rechte mannelijke lijn. De vrouwelijke verwanten komen er dus een beetje bekaaid af en onderzoeker Klaas Koops biedt hen daarvoor zijn welgemeende excuses aan, de hoop uitsprekend dat er ooit nog eens iemand op zal staan die de hiaten in de familiegeschiedenis opvult. Die bijvoorbeeld eens uitzoekt in hoeverre er tussen de verschillende families Koops (Coops) die er zijn, toch nog enige verwantschap bestaat. Voornaamste doel van de schrijver was te achterhalen wie zijn stamvader was. Klaas Koops heeft zijn stamvader ook inderdaad gevonden: Jan Albertsen Coops uit Rolde, die rond 1670 geboren werd. Hij woonde op de zogeheten Haonebietershoek, naast de kerk. 't Was niet de beste plek van het dorp, want er woonden 'haonebieters' ofwel lieden die het voortdurend met elkaar aan de stok hadden.

Uit de Werkgroep Transportaktes

Sinds enige jaren bestaat er een Werkgroep Transportaktes, die tot doel heeft om het Gerechtelijk Archief van Amersfoort vanaf 1478 tot 1800 beter toegankelijk te maken voor onderzoek. De werkgroep wordt gevormd door een aantal vrijwillig(st)ers uit onze afdeling. Door uitbreiding met enkele nieuwe leden kon het afgelopen jaar eveneens een aanvang worden gemaakt met het indexeren van het archief van notaris Johannes de Louter (1849-1900). Na lezing van de honderden aktes worden de kernpunten ervan in een database opgenomen. In de studiezaal van het Amersfoorts Archief, gevestigd in De Observant, kan iedereen deze raadplegen ten behoeve van eigen on-derzoek.

De werkgroep komt op maandagochtend in het archief bijeen. De koffie is gratis! De coördinatie is in handen van onze vice-voorzitter de heer Dick Regtien. Mocht u interesse hebben om hieraan deel te nemen, dan kunt u altijd contact met hem opnemen.

Het zal u duidelijk zijn dat de Werkgroep soms 'geconfronteerd' wordt met bijzondere vondsten over de geschiedenis van Amersfoort of zijn bewoners. De leden hebben zich bereid verklaard dergelijke vondsten integraal te transcriberen, dan wel een korte samenvatting te maken, zodat ze gepubliceerd kunnen worden in ons periodiek. Hierna treft u de eerste uitgekozen artikelen aan.

Een Amersfoorts weeskind door Joke Sickmann **G.A. 436-27, dd: 03-12-1670**

De executeurs van het testament van Claes Henricksz van Gemert, zaliger, lenen van Willem Dircksz van Geijn en zijn vrouw Emmeken Jacobs 100 gulden tot 20 stuivers 't stuk. Dit geld zal worden overhandigd aan Joris Abrahamsen 'in verscheijde somme waer voor hij gehouden blijft ende belooft het onmundich naegelaeten soontje - sijnde sijne neeve - van Jan Hermsen ende Agnietje van Cooten, echtelieden, jegenswoordich residerende int Nieuwe Nederlant in cost ende cledinge te sullen onderhouden'. Onderpand van de lening is de erfenis van Agnietje van Cooten als mede-erfgename van Claes Hendricksz van Gemen [Gemert], zaliger, waarvan de voorschreven Emmeken Jacobs de lijftocht nog toekomt.

Verpachting van de tollén van Amersfoort, door A.G. Bousema-Valkema **Notaris Johannes de Louter, inv. nr. AT 055 - j 003, dd: 18-03-1844**

Op heden den 18den maart 1844 zal in tegenwoordigheid van mr. Willem Huydeco-per, waarnemend ontvanger der gemeente Amersfoort, door notaris mr. Johannes de Louter, na bekendmakingen en aanplakking van biljetten, in het Logement 'De Stadsdoelen' te Amersfoort, bewoond door de heer Johannes Franciscus Koppenrath, worden overgegaan tot openbare verpachting van de na te melden Rijkstollen voor de tijd van twee jaar, ingaande 1 april 1844.

Nummer 1: de Tol tussen Amersfoort en de Bavoortschebrug, ingevorderd wordende aan twee tolboomen, die in de betaling slechts voor één gelden, staande de eerste nabij Amersfoort en de tweede bij de Bavoortschebrug.

Nummer 2: de Tol numero één op den grooten weg der eerste klasse numero twee, staande in Leusbroek, tussen Amersfoort en Scherpenzeel.

Nummer 3: de Tol numero twee, op den grooten weg der eerste klasse numero twee, staande bij de Huisstederdijk.

Nummer 4: de Tol numero twee, op den grooten weg der eerste klasse, numero twee, staande nabij Scherpenzeel.

Bij opbod worden de vier gezamenlijke tollén ingezet bij de heer Barend de Voogd, koopman, wonende te Utrecht, op vierduizend éénhonderd gulden maar bij afslag ve-hoogd door Melis Veldhuizen, kastelein te Woudenberg, met achthonderd gulden, die de verpachting wordt toegewezen. Als borgen heeft Melis Veldhuizen aangesteld, Anthony van de Lagemaat, kastelein en landbouwer onder Leusden en Albert Sterk, bakker te Scherpenzeel.

Daarna worden de tollén afzonderlijk aangeboden voor verpachting. Tol numero 1 gaat door opbod naar de heer Anthony Paulus Castelij, zeepzieder en pachter van 's rijkstollen te Utrecht voor de prijs van negentienhonderd gulden. Tot borgen heeft hij aangesteld de heren Hubertus Oswaldus van Munster, aannemer van fouragies van 's rijkstroepen en Johannes van Lent, koopman, beide wonende te Utrecht.

Tol numero 2 wordt ingezet bij Frans van Zeyl, opzichter der straatwegen te Amers-foort, maar verhoogd met zeventig gulden door Anthony van de Lagemaat, die de pacht krijgt toegewezen voor vijftienhonderd zeventig gulden. Tot borgen heeft Anthony aangesteld de heren Frans van Zeyl en Melis Veldhuizen.

Tol numero 3 wordt ingezet door Barend de Voogd maar verhoogd met twintig gulden door Anthony Paulus Castelij, die de pacht krijgt toegewezen voor zestienhonderd-vijfennegentig gulden. Als borgen heeft hij dezelfde personen als onder numero één.

Tol numero 4 wordt ingezet door Barend de Voogd, maar met vijftig gulden verhoogd door Anthony Paulus

Castelijn die de pacht krijgt toegewezen voor de som van dertien-honderdvijfentwintig gulden. Als borgen dezelfde als onder numero een en drie.

Omdat de afzonderlijke verpachting der tollén meer heeft opgebracht dan de gezamenlijke verpachting, worden de percelen afzonderlijk toegewezen.

Degenen die in de nabijheid van de tollén woonden en dagelijks de tol moesten passe-ren, hoefden geen tol te betalen, maar betaalden vermoedelijk een afgesproken bedrag per jaar, zo tussen de f 3,- en f 10,- per jaar en de adellijke families tussen de f 10,- en f 35,- per jaar.

Aan tol betaalde men in 1831 voor een kalf, schaap of varken 1 cent, voor een kudde van meer dan vijftig stuks 50 cent. Voor elke bok, geit of hond gespannen voor een rij- of voertuig met twee wielen 1 cent, indien met vier wielen 3 cent. Voor rij- of voertuigen met twee wielen, voor elk aangespannen paard etc. 8 cent.

Rij- of voertuigen met vier wielen 10 cent. Voor diligences en postwagens met niet meer dan zes personen 10 cent, bij niet meer dan twaalf personen 15 cent en bij niet meer dan achttien personen 17 cent.

Een lijfrentepolis uit 1845 door A.G. Bousema-Valkema

Notaris Johannes S. de Louter, inv. nr. AT 055j 004, rep. 473, dd: 19-05-1845.

Hendrik Velders, landbouwer te Amersfoort en zijn huisvrouw Janna Ravesloot als verkopers, Maurits ten Brink, koopman en winkelier te Amersfoort als koper van een perceel bouwland met huizinge en verder getimmerte, met houtgewas aan de Heiligerbergerweg, gemeente Amersfoort onder kadaster no. B 113 en B 579, 580 en 581. De verkopers hebben dit perceel in eigendom verkregen bij openbare verkoop op 11 oktober 1832, via notaris L. Hondius te Amersfoort.

Als koopprijs zal gelden een lijfrente ten gunste van de verkopers, hun leven lang gedurende en bij overlijden van een van hen beide, voor de langstlevende alleen en wel ter somma van vijftig Nederlandsche guldens, ieder vierendeel jaars, vanaf 15 augustus 1845 tot het overlijden van de langstlevende. Voor de berekening van de registratierechten werd het perceel geschat op twee-entwintighonderd guldens.

Hendrik Velders was geboren op 3 oktober 1792 en Janna Ravesloot op 31 juli 1790. Hendrik Velders overleefde zijn vrouw en overleed in het eerste halfjaar van 1876. Aan de lezer om uit te rekenen of Maurits ten Brink hiermee een goede aankoop deed.

Het testament van Wolther van Doetinchem, door A. van Nostrum

G.A. 436-31 fol.115v, dd: 23-05-1708

Wij, rnr. Johan Frederik Teekman, schout, Albertus Nessing en Carel Gabrij, schepenen der stad Amersfoort, doen cond dat voor ons gecomen is int Gerecht den Hoogh Edele Welgebooren Jonkheer Wolther van Doetinchem, heere tot den Hogenhoff, comparerende vanwege de Heeren Edelen en Ridderschappe in de Vergaderinge van de Edele Mogenden Heeren Staten 's lands van Overijssél, capitain van een compagnie te voet int regiment van den heere generael-major den Baron van Heijden ende major der brigade ten dienste van Haer Hoogh Mogenden de heeren Staten-Generael der Vereenighde Nederlanden etc. etc.

Ende sulcx doende, soo verclaerde den heere comparant uijt sijne vrije will en voor sooveel de leengoederen in Overijssél gelegen aangaande, uijt cragte vant octoij-en bij hem, heer comparant, van de leenheeren aldaar geobtineert, tot sijne eenige en universeele erffgenaam in alle deselve vrije en leengoederen ende voorts alle 't geene hij, heere comparant, metten dood ontruijmen en nalaten sal, egeene uijtgesondert ende waarover vrijelijk disponeren magh, te institueren sijne jonghste suster de Hoogh Edele Welgebooren Jonckvrouwe Anna Geertruijd van Doetinchem, met desen ver-stande nogtans bij aldien deselve jonkvrouwe Anna Geertruijd deser wereld afflijvigh mochte komen te werden sonder lijff-erven na te laten, dat alsdan in soodanige geval-le, alle deselve goederen, sonder afftreck van de Trebellianique¹ off andere in rechten bekende portien, sullen komen op sijn heere comparants oudste suster de mede Hoogh Edele Welgeboren Jonckvrouwe Christina van Doetinchem en bij voor-overlijden van deselve op den mede Hoogh Edele Welgebooren Jonkheer Willem van Doetinchem, gewese cornet te paart, oudste soon van den heere van de Kemmena, deselve in dat cas tot sijne eenige en universele erffgenaam substituerende bij desen.

Des t'oirconde den heer testateur desen neffens ons schout ende schepenen, mitsgaders den secretaris onderteekend en op versoek van den heer testateur ten prothocolle deser stad gedaán registreren, ende voorts wij schout en schepenen met onse uijthan-gende segelen becrachtigt op den 23e majj 1708 des naarnoens ontrend ses uren.

Ende was getekend Wolter van Doetinchem, J.F. Teeckman 1708, A. Nessing, Carel Gabrij, C. Boeije secretaris, hebbende onderaanhangen van schout en schepenen drie segelen, 't eerste in rode ende twee laatste in groenen wassche.

¹ Trebellianique portie = het vierde part van een overhands gemaakte erfenis in den boedel. Zie *Practisyns Woordenboekje* 1785.

Geen computer, toch internetten? Door Peter Schippers

Bij niet-computeraars moet af en toe de wanhoop toeslaan als zij collegagenealogen vonden vanaf het internet horen spuien. Niet wanhopen! Ook u kunt het internet bezoeken zonder zelf over een computer te beschikken. In sommige bibliotheken bestaat de mogelijkheid 'al dan niet tegen betaling van een luttel bedrag " te internetten. Hoe gaat dat in zijn werk? Stel dat wij naar de website van de NGV willen. De computer staat al aan dus u hoeft geen moeite te doen om verbinding te zoeken met het wereld-wijde web. Nadat u de bijdrage in de gleuf gedeponseed heeft, begint in de derde balk van boven met de benaming locatie of adres (afhankelijk van het programma waarmee die computer werkt) een streepje (de cursor) te knippen. Is deze balk leeg dan typt u in: www.ngv.nl. Staat er tekst in de balk dan maakt u de balk schoon met de backspace-toets. Na enige ogenblikken zal de openingspagina van de NGV op het scherm verschijnen. Met de muis (dat kastje met dat snoetje eraan) kunt u het pijltje op het scherm bewegen, plaatsen op een onderwerp op het scherm en de pagina, die onder dat onderwerp verscholen zit, openen. Een ander adres waar wij genealogen wat aan hebben is het CBG: www.cbg.nl. Heeft u wel eens van Genlias gehoord? De Rijksarchief-dienst is bezig de registers van de Burgerlijke Stand op het wereldwijde web te plaat-sen, adres: www.lias.rad.archief.nl. En zo kan ik nog veel meer adressen opnoemen, maar dat zal ik niet doen. Probeert u het eens. Als u de smaak te pakken heeft, kunt u andere adressen te pakken krijgen op de kontaktavonden in de koffiekamer, waar onze secretaris een map met internetadressen beschikbaar heeft. Ik wens u veel plezier en succes met uw pogingen.

Regionaal Historisch Kenniscentrum Barneveld

Het gemeentearchief van Barneveld is actief bezig zich om te vormen tot een regionaal historisch kenniscentrum. Dit is een ontwikkeling die we ook kunnen waarnemen bij de rijksarchieven. Het gemeentearchief heeft nu een belangrijke stap kunnen zetten. Per 1 januari 2002 wordt de bibliotheek van de Vereniging Veluwe Geslachten in het gemeentearchief te Barneveld geplaatst. Deze bijzondere, genealogische bibliotheek omvat ongeveer 1200 titels en is ook voor onze afdeling van groot belang. De bibliotheek was slechts één dag per maand geopend, straks kunt u hier elke dag terecht.

Prijs voor Anton van Nostrum door Thijs van Veen

In Gens Nostra van februari 2001, in de rubriek Mededelingen, blz. 11, werd een op-roep gedaan om met een (eerste) genealogische publicatie in een regionaal of landelijk tijdschrift in aanmerking te komen voor de "Nederlandse Aanmoedigingsprijs voor Ge-nealogie". Deze prijs is ingesteld door een onlangs opgerichte onafhankelijke stichting die de beoefening van de genealogie in Nederland wil bevorderen. Ons redactielid Anton van Nostrum meldde zijn artikel "DE GEBOORTE VAN EEN NAAM, Van Stooopen via Haestricht naar Nostrum" aan voor mededinging naar deze Aanmoedigingsprijs. Dit artikel is in drie vervolgafleringen verschenen in De Bra-bantse Leeuw, jrg.49 (2000) nrs. 3 en 4, en jrg.50 (2001) nr.1. Het is Anton van Nostrum's eerste publicatie aangaande de nog te verschijnen Genealogie Van Nostrum en behandelt de grote naamsveranderingen waarmee hij geconfronteerd werd, maar waarin allereerst duidelijkheid geschapen diende te worden alvorens verder onderzoek gerechtvaardigd was. Aangezien de beschreven familie niet voorzien was van veel aardse goederen was Van Nostrum genoodzaakt na bestudering van de gebruikelijke bronnen (DTB-boeken en Schepenbank-archieven) zich verder te verdiepen in Administratieve Archie-ven. Weliswaar zijn deze in voldoende mate in het gemeentelijk archief van Bostel voorhanden, maar veelal ontbrak een adequate toegang. Zo mogelijk werd die leemte opgevuld. Zodoende kon hij, ondanks de verwarrende naamgeving in de vrij gesloten Bostelse gemeenschap tussen 1675 - 1750, toch vele familiebanden blootleggen.

In Muziekcentrum Het Anker in Beek en Donk werd op zaterdag 13 oktober 2001 de winnaar van de eerste Nederlandse Aanmoedigingsprijs voor Genealogie van het jaar 2000 bekendgemaakt. Dit gebeurde tijdens het genealogisch, historisch en cultureel weekeinde dat door de plaatselijke heemkundekring De Lange Vonder was georganiseerd. De prijs ging naar Anton van Nostrum uit Hoevelaken - en oorspronkelijk afkomstig uit St. Oedenrode - voor het door hem gepubliceerde bovengenoemde artikel. Leon van der Hoeven, voorzitter van de jury van de Stichting tot Bevordering van de Genealogie, overhandigde hem daarvoor een oorkonde en een geldbedrag van 250 gulden. "De jury heeft gekozen voor Van Nostrum omdat zijn artikel getuigt van een ori-ginele aanpak. De auteur laat zien dat genealogie meer is dan het op een rij zetten van namen en data."

Wij feliciteren ons redactielid Anton van Nostrum van harte met deze prijs.

Cursus creatief schrijven voor genealogen

De Culturele Raad Leusden heeft het plan opgevat om in samenwerking met de NGV afdeling Amersfoort en Omstreken in het nieuwe jaar een korte cursus 'Creatief Schrijven' te organiseren. De cursus zal gegeven worden door mevrouw Sjouk A. Scholtens, lid van de Stichting Schrijven. Zij heeft veel cursussen gevolgd in het schrijven van verhalen en heeft onder andere verhalen toegevoegd aan de basisgegevens in de stamboom van haar man. Gedacht wordt aan een cursus van vier ochtenden waarschijnlijk te geven in oktober-november 2002 in het Hoekhuis te Leusden. Aan-sluitend volgen nog twee ochtenden waarop Raymond den Boestert, de verhalenver-teller uit Utrecht, workshops zal verzorgen over 'hoe kan het anders' het vertellen van verhalen. Over de exacte data en tijden zult u nog geïnformeerd worden. De kosten zullen ongeveer f 35, - f 40,- bedragen. Als thema van de cursus zal gelden:

'Familieverhalen', een onderwerp dat ons genealogen moet aanspreken. U kunt zich aanmelden tijdens een High Tea-bijeenkomst van de Culturele Raad in het Hoekhuis te Leusden welke gehouden wordt op zondag 14 april 2002 om 15.30 uur. U kunt zich ook elektronisch of telefonisch aanmelden bij ondergetekende.

Mevrouw Sjouk A. Scholtens,
Vrijhoef 102, 3833 HZ Leusden,
telefoon 033 - 494 8455
e-mail sjouke.as@hetnet.nl

Homepage van onze afdeling door webmaster Jan Roggenkamp

Zoals ik al in ons vorige periodiek had aangekondigd, was het de bedoeling om ook de belangrijkste artikelen van de eerste vijf jaargangen in onze website op te nemen.

Na het nodige scanwerk zijn inmiddels ook deze jaargangen nu digitaal te raadplegen via de link Afdelingsblad.

Op deze plaats treft u ook de agenda voor de eerstvolgende afdelingsledenvergadering (zo mogelijk met bijlagen) en het verslag van de laatstgehouden vergadering aan.

Een volgende uitbreiding wordt waarschijnlijk de catalogus van onze bibliotheek en een uitbreiding met genealogisch gezien interessante links. Heeft u zelf een eigen website met genealogische gegevens, geeft u dan het internetadres aan mij door, dan zorg ik voor een link op de afdelingssite. Heeft u suggesties voor de uitbreiding van onze site, mailt u mij die dan even. Mijn e-mail adres luidt: janroggenkamp@planet.nl Tenslotte nog eens het internetadres van onze website:

<http://home.planet.nl/~rogge079/home.html>

Software ontwikkelen via internet door Richard Keijzer Overgenomen uit Automatiseringsgids van 24 augustus 2001.

Programma's voor het bijhouden van genealogische gegevens zijn er te kust en te keur. Sommige kosten standaard geld, voor andere pakketten wordt een vrijwillige bijdrage gevraagd (shareware) en weer andere programma's zijn gratis (freeware). In die laatste categorie valt het pakket Aldfaer, geschreven door een team dat wordt aangevoerd door Anne van der Ploeg. Hij begon drie jaar geleden met het schrijven van een programma voor het bijhouden van stamboomgegevens.

'Het was helemaal niet de bedoeling om zelf zo'n programma te schrijven', zegt Van der Ploeg. 'Ik wilde alleen maar mijn stamboom in kaart brengen en net als vele anderen zocht ik mijn heil op internet. Diverse demo's werden gedownload, waarbij de DOS-programma's eigenlijk al meteen afvielen. Met de andere heb ik wat tests gedraaid en daarbij viel op dat er maar weinig gegevens tegelijk op het scherm getoond werden. Als ik een oude tante belde om informatie te krijgen, dan was het meestal zo dat zij honderduit vertelde en ik als een bezetene zat te klikken om alles in beeld te krijgen. Ondertussen was ik de draad van het verhaal natuurlijk allang kwijt.' Omdat programmeren zijn beroep is, besloot hij zelf dan maar een poging te wagen. Eind vorig jaar was de eerste versie klaar en deze werd op internet gezet. De site aanmelden bij een paar zoekmachines en dan wachten op de dingen die komen gingen. 'Binnen een paar dagen werd het programma binnengehaald en het duurde niet lang voordat de eerste op- en aanmerkingen via de mail binnen kwamen. Henk van Drooge was de eerste en het duurde niet lang voordat Christian van der Ven zich meldde. Als medewerker van een gemeentearchief kwam hij met een aantal genealogische punten op de proppen waar ik zelf nooit aan gedacht zou hebben', zegt Van der Ploeg. Dick de Boer en Jan van der Kroon kwamen er ook bij en met hun vijven brachten zij de nodige wijzigingen aan in het pakket. Een schoolvoorbeeld van teamwork op afstand in feite, want hoewel ze zeer intensief contact met elkaar hebben, is het van een persoonlijke ontmoeting nog niet gekomen. De software is inmiddels toe aan versie 2.2 en er

zijn zo'n vierduizend gebruikers. Van der Ploeg:

'Helemaal zeker weten we dat niet, want de software is gratis en we bieden de mogelijkheid voor vrijwillige registratie. Die lijst heeft nu een lengte van 3800 mensen. Omdat Aldfaer geen com-mercieel product is, hoeven we ons ook geen zorgen te maken over concurrentie of marktaandeel. Wel is het heel leuk om te zien dat mensen de software gebruiken voor in-gewikkelde stambomen. Sinds versie 2.2 heeft het pakket ook een HTML-module om er webpagina's mee te maken.'

Weet waar u aan begint!

Het programma ALDFAER is 750 KB groot en is gratis te downloaden via de website <http://www.aldfaer.nl>.

De presentatie op het scherm ziet er erg goed uit, maar oh! Na toepassing op een kleine genealogie is gebleken dat men een generatienummering gebruikt die volkomen onwerkbaar is. Bijvoorbeeld een persoon zonder kinderen uit de achtste generatie krijgt bij de meeste genealogieprogramma's zoals Haza-Data, Pro-Gen etc. nummer VIII-1. Bij Aldfaer krijgt de arme jongen als generatienummer 4,3,1,1,5,7,5,1. Daar is toch geen touw meer aan vast te knopen!

Vragenrubriek: Van Maaren

Wie kan ons aanvullende informatie geven van de volgende personen: Jan van Maaren en Catharina van der Vliet lieten te Amsterdam rooms-katholiek dopen:

- Justina van Maaren, gedoopt 5 juni 1772, getuigen Gijsbert Schimmel en Jannetje van Maare;
- Willem van Maaren, gedoopt 24 oktober 1775, dezelfde getuigen. Hij is mogelijk geboren te Amstelveen en overleden te Soest op 23 september 1834, ondertrouwt te Amsterdam op 14 december 1804 met Elisabeth van der Maas, geboren te Utrecht circa 1768;
- Gerrit van Maaren, gedoopt 7 februari 1780, getuigen Lambert Schimmel en Wijntje Wijne.

Jan van Maaren en Catharina van der Vliet komen, medegezien de doopgetuigen zeer waarschijnlijk uit de omgeving van Hoogland, Soest of Baarn. Gevraagd ontbrekende gegevens en voorgeslacht van beiden.

Paul van Maaren, Rozenhaag 6, 3831 CB Leusden, tel. 033 - 494 6026

Bidprentjes op CD door Arno Griens

De Nederlandse Genealogische Vereniging afdeling Zuid-Limburg brengt haar bidprentjesbestand uit op een CD-rom. Deze CD bevat meer dan 100.000 bidprentjes in pdf--formaat. Acrobat Reader wordt meegeleverd. Hij verschijnt medio oktober 2001. De hoofdmoot van deze verzameling bestaat natuurlijk uit Limburgse prentjes, maar er zijn ook aanzienlijke aantallen Brabantse (uit Tilburg), Belgische (uit Maaseik), Duitse (uit de grensstreek) prentjes en bidprentjes van Noord-Nederlanders die begin twintigste eeuw in de Limburgse mijnen kwamen werken. Ook de collectie Bouten is opgenomen. Bestellen kan alleen door overmaking van € 10,- (f 22,-) voor NGV-leden of € 12,50 (f 27,50) voor niet-NGV-leden PLUS € 1,85 (f 4,05) verpakings- en verzendkosten op giro 77 50 968 van A.J. Griens te Landgraaf. Bij bestelling via bank of girotel óók het adres vermelden waar de CD naar toe gestuurd moet worden.

Opening website Gemeentearchief Amersfoort

Op vrijdag 7 december jl. stelde burgemeester mevrouw A. van Vliet-Kuiper de website van de Gemeentelijke Archiefdienst officieel in gebruik. Zij deed dit in De Observant.

De website van de Archiefdienst is te vinden onder:

<http://www.amersfoort.nl/archiefdienst>

De site biedt u een uitgebreide beeldcollectie in digitale vorm met foto's van Amersfoort, Hoogland, Hooglanderveen en Renswoude. Zo'n 13.000 foto's zijn op 7 december beschikbaar, maar dit aantal zal op termijn tenminste verdubbelen. Voor het onderwijs is er Gallery Maker, een zogenaamde webtool waarmee scholieren hun eigen website kunnen maken met historische foto's uit de archiefcollectie. Historische informatie is on-line beschikbaar dankzij dr. J.A. Brongers, die zijn Encyclopedie van Amersfoort beschikbaar stelde voor publicatie op het web.

Tenslotte, voor genealogen wordt de database Digitale Stamboom opgebouwd met de gegevens over geboorte, huwelijk en overlijden uit de Burgerlijke Stand en de oude doop-, trouw- en begraafboeken. Sinds 7 december is het gedeelte burgerlijke stand van Hoog-land en van Duist, de Haar en Zevenhuizen beschikbaar.

Openingstijden Utrechts Archief

Vanaf 3 september 2001 zijn de studiezalen van Het Utrechts Archief op maandagmiddag voor het publiek gesloten. Dit betekent dat bezoekers op maandag niet meer terecht kunnen bij Het Utrechts Archief voor bijvoorbeeld historisch onderzoek, onderzoek naar hun stamboom of het bekijken van een bouwtekening. Daar staat tegenover dat op donderdag de studiezalen van 9 tot 21 uur geopend zullen zijn voor het publiek met volledige dienstverlening. Dit houdt in dat voor de bezoekers met ingang van 6 september iedere donderdag tot 20.00 uur in plaats van tot 16.30 uur stukken uit het depot worden gehaald. Het Utrechts Archief streeft naar een snellere en meer efficiënte dienstverlening. Dit hopen wij te bereiken door nu op maandag te sluiten en de vrijgekomen tijd te besteden aan het wegwerken van achterstanden in het beheren en ontsluiten van bijna 17 km archieven en collecties. Een goede ontsluiting van de archieven en collecties verbetert immers de mogelijkheden tot raadpleging.

Ook kan nu de integratie van de bestanden van het Rijksarchief en de Gemeentelijke Archief- en Fotodienst worden afgerond. Uit de fusie van deze diensten ontstond namelijk in 1998 Het Utrechts Archief. Tevens biedt de extra werktijd de mogelijkheid om de verhuizing van Het Utrechts Archief naar het voormalige complex van de rechtbank aan de Hamburgerstraat in Utrecht goed voor te bereiden.

Openingstijden:

- dinsdag, woensdag en vrijdag van 9.00-17.00 uur;
- donderdag van 9.00-21.00 uur en
- zaterdag van 9.00-12.30 uur (met beperkte dienstverlening; gesloten in juli en augustus)
- Het Utrechts Archief: www.hetutrechtsarchief.nl

Latijn bij genealogisch onderzoek door E.H. Joosten

Vrijwel ieder die genealogisch onderzoek doet, krijgt vroeg of laat met Latijn te maken. De rooms-katholieke kerkregisters zijn normaliter in het Latijn gesteld, maar als je geen Latijn geleerd hebt, raadpleeg je dus een woordenboek. Maar dat valt tegen. Het Latijn kent zoveel vervoegingen en verbuigingen, dat je als niet-latinist veel woorden niet herkent (vervoegingen en persoonsvormen) en ze dus niet terug kan vinden in een woordenboek. Bovendien verklaren de meeste woordenboeken alleen het klassieke Latijn en niet het wel eens zogenoemde, pastoorlatijn uit de DTB's. Ook de specifiek juridische betekenis van veel Latijnse woorden in ambtelijke stukken zal men in een algemeen Latijns woordenboek meestal niet vinden. Gelukkig zijn er in de loop der jaren een paar zeer bruikbare woordenlijsten verschenen waarvan ik met succes gebruik gemaakt heb. Ik heb de volgende boekjes op mijn 'genealogische boekenplank' staan:

- Regis de la Haye, *Lijst van Latijnse woorden en uitdrukkingen voorkomende in de kerkregisters, berustende in het Rijksarchief Limburg te Maastricht.*
- Centraal Bureau voor Genealogie, CB-reeks nr. 15, *Latijn bij genealogisch onderzoek*
- Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, *Vademecum Latijn-Nederlands praktisch stamboomonderzoek*
- mr. H.R.W. Gokkel en mr. N. van der Wal, *Juridisch Latijn.*

De samensteller van eerstgenoemd boekje zegt in zijn voorwoord: 'De overgrote meerderheid van de kerkelijke aantekeningen beperkt zich tot standaarduitdrukkingen, die met behulp van deze lijst zonder enige moeite door de leek vertaald kunnen worden'. Met dat 'zonder enige moeite' heb ik echter wel enige moeite, maar verder heb ik ervaren dat de schrijver gelijk heeft.

Een voorbeeld uit het doopboek van Heel (Limburg):

1735. Die 12 martij baptisatus est Joannes filius Jacobi Joosten et Gertrudis Frencken conjugum, susceptores Matthias Boeien et Hendrina Frencken.

Letterlijk vertaald volgens bovengenoemde woordenlijsten wordt dit:

Op de 12de dag van maart is gedoopt Joannes, zoon van Jacobus Joosten en Gertrudis Frencken echtelieden, doopgetuigen Matthias Boeien en Hendrina Frencken. Mijn voorvader heette dus geen Jacobi, zoals ik vroeger ooit genoteerd heb, maar Jacobus. Jacobi is namelijk een verbuiging en betekent 'van Jacobus' (2e naamval). Bij Gertrudis deed zich dit probleem niet voor, want daar is de 1e en 2e naamval gelijk. Wat gemakkelijk misverstanden kan geven zijn afkortingen. Zo worden bijvoorbeeld de namen Joannes en Joanna nog al eens afgekort en zien er dan als volgt uit:

Joes = Joannes (1e naamval), Jois = Joannis (2e naamval)

Joa = Joanna (1e naamval), Joae = Joannae (2e naamval)

Nog een voorbeeld uit Heel (Limburg)

1698 4a. *Xbris bapt:e Agnes filia Donisii Joosten et Margarete Coniug: Susceptores Ja-cobus Joosten noie Jois Joosten et Catharina Wilhems noie Margarete Jansen*

Nog zonder ervaring en niet bedreven in het oud-schrift dacht ik eerst dat de familienaam van de moeder

Coning was, totdat het mij opviel dat alle moeders in het betreffende doopboek Coning heetten. Dat kon niet waar zijn! Hoewel het hebben van een familienaam in die tijd en in die streek zeer gebruikelijk was, vond de desbetreffende pastoor de familienaam van de moeder blijkbaar niet belangrijk. Bij nadere beschouwing stond er geen "Coning", zoals ik eerst gelezen had, maar "Coniug:", een afkorting van Coniugum, dus echtelieden. (de i wordt ook wel gebruikt voor de j-klank).

De andere afkortingen in deze doopinschrijving zijn:

4a = (feria) quarta = op de vierde (dag)

X-bris = decembris = van december (2e naamval);

bapt:e = baptisata est = zij is gedoopt

noie = nomme = uit naam van, namens

(andere afkortingen voor nomine zijn nme en noe)¹

Jois = Joannis = 2e naamval van Joannes

Margarete is de 2e naamval van Margareta en zou als Margarethae geschreven moeten zijn, maar volgens Regis de la Haye wordt 'ae' aan het eind van een naam ook wel geschreven als e, e met een cedille of e'.

Plaatsnamen worden nog al eens gelatiniseerd en zijn daardoor soms nauwelijks herkenbaar. Zo is het al eerder genoemde Heel een parochie 'diocesis Leodensis', oftewel 'van het bisdom Luik'.

Ik hoop dat ik hiermede beginnende genealogen die, evenals ik, nooit Latijn geleerd hebben een beetje op weg geholpen heb. Om een beetje in stijl te eindigen heb ik uit een boekje 'Latijnse citaten en gezegden' het volgende gekozen: 'Volentibus Nil Arduum', of ook wel: Nil Volentibus Arduum. 'Voor wie wil is niets moeilijk', of wat vrijer vertaald 'Waar een wil is, is een weg.'

¹Regis de la Haye: *Lijst van Latijnse woorden* enz. pag. 27.

Bron: Gens Propria nr. 26